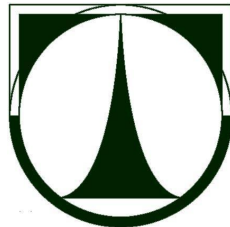

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta mechatroniky, informatiky a mezioborových studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Liberec 2013

Bc. Petr Holec

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta mechatroniky, informatiky a mezioborových studií

Studijní program: N2612 – Elektrotechnika a informatika

Studijní obor: 1802T007 – Informační technologie

**Vyhledávání optimální trasy
v 3D modelu terénu**

Path Finding in 3D Model Terrain

Diplomová práce

Autor:	Bc. Petr Holec
Vedoucí práce:	Ing. Jiří Jeníček, Ph.D.

V Liberci 2.1.2013

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladu, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum

Podpis

Abstrakt

Práce se zabývá problematikou umělé inteligence a vykreslení třírozměrného prostředí. Z oblasti umělé inteligence se zaměří na interpretaci prostředí pro jednotky umělé inteligence a na algoritmy potřebné pro vyhledávání nejkratší cesty. V oblasti vykreslování popíše možné varianty z pohledu implementace a přenositelnosti. Dále dokument popíše použité struktury a techniky implementací zmíněných algoritmů. V závěru představí některé široce používané optimalizační metody pro rychlejší a efektivnější běh aplikací.

Klíčová slova

umělá inteligence, navigace, hledání cesty, navigační síť, 3D prostředí

Abstract

The work deals with problems of artificial intelligence and three-dimensional environment rendering. It will focus on the interpretation of the environment for artificial intelligence units and the algorithms needed to search the shortest path. The plot describes the possible options in terms of implementation and portability. After that the document describes the structure and techniques used by the implementation of these algorithms. At the end of the work some widely used optimization method for faster and more efficient applications will be presented.

Keywords

artificial intelligence, navigation, path-finding, navigation mesh, 3D environment

Obsah

Prohlášení.....	4
Úvod - motivační úloha.....	9
1 Využité prostředky.....	9
1.1 OpenGL.....	9
1.1.1 OpenGL a rychlost vykreslování.....	10
1.2 Java.....	11
2 Teorie a algoritmy.....	12
2.1 Lineární algebra.....	12
2.2 Analytická geometrie.....	13
2.2.1 Vzájemná poloha geometrických těles.....	13
2.2.2 Konvexní tělesa.....	15
2.3 Interpretace navigačního prostředí.....	16
2.3.1 Waypoint systém.....	16
2.3.2 Čtvercové reprezentace.....	17
2.3.3 Navigation mesh.....	18
2.4 Teorie grafů.....	18
2.4.1 Prohledávání do šířky.....	19
2.4.2 Prohledávání do hloubky.....	19
2.4.3 Nejkratší cesta a Dijkstrův algoritmus.....	21
2.5 Funnel algoritmus.....	23
3 Optimalizační metody.....	25
3.1 Malířův algoritmus.....	25
3.2 Obecné optimalizační metody.....	27
3.3 Grafické optimalizační metody.....	28
3.4 Navigační optimalizační metody.....	29
4 Cizí formáty souborů.....	29
4.1 XML formát.....	29
4.2 OBJ formát.....	30
5 Řešení v praxi.....	31
5.1 Část server a systém STAG.....	32
5.2 Vstupní a výstupní soubory.....	32
5.2.1 MAP soubor.....	34
5.3 Vícejazyčnost.....	35
5.4 Volný pohyb avatara.....	35
5.5 Výběr pomocí kliknutí myši.....	36
5.6 Zobrazení minimapy.....	38
5.7 Korekce cesty.....	39
5.8 Implementace.....	41
5.8.1 CommandMediator.....	41
5.8.2 Renderer a OpenGLRenderer.....	41
5.8.3 Loader.....	42
5.8.4 GEnvironment.....	42
5.8.5 GPrototype a GEntity.....	42
5.8.6 Mesh.....	43
5.8.7 Octree a OctreeNode.....	44
5.8.8 Graph, Navigation a Funnel.....	45

5.8.9 Ostatní třídy.....	45
6 Závěr.....	46

Seznam ilustrací

Ilustrace 1: Použití matice pro zápis soustavy lineárních rovnic.....	12
Ilustrace 2: Výsledek eliminace.....	12
Ilustrace 3: Průnik trojúhelníku.....	14
Ilustrace 4: Konvexní polygon.....	16
Ilustrace 5: Diskretizace na síťovou reprezentaci.....	17
Ilustrace 6: Ohodnocený neorientovaný graf.....	19
Ilustrace 7: Prohledávání grafu.....	20
Ilustrace 8: Prohledávací stromy.....	21
Ilustrace 9: Prvky funnel algoritmu.....	23
Ilustrace 10: Logika přidávání vrcholů.....	25
Ilustrace 11: Problém malířova algoritmu.....	26
Ilustrace 12: Z-fighting artefakt.....	26
Ilustrace 13: Význam cullingu a quadtree.....	28
Ilustrace 14: Schéma Editoru.....	33
Ilustrace 15: Schéma Uživatelské aplikace.....	34
Ilustrace 16: Vytvoření minimapy.....	39
Ilustrace 17: Korekce cesty.....	40
Ilustrace 18: Korekce cesty - geometrie.....	40

Seznam tabulek

Tabulka 1: Seznam dotazů.....	32
Tabulka 2: Náhled uložení geometrie.....	43

Seznam textových ukázek

Text 1: Ukázka XML elementu.....	30
Text 2: Ukázka OBJ zápisu z mark.obj.....	31
Text 3: Ukázka souboru překladu.....	35

Seznam důležitých termínů a zkratek

API	rozhraní pro programování aplikací
OpenGL	API pro práci s grafickou kartou
shader	specializovaný program pro grafickou kartu
pixel	nejmenší část obrazu (picture element)
textura	obraz nanášený (nebo jinak aplikovaný) na geometrii
Java	moderní programovací jazyk
buffer	část paměti vyhrazená pro dočasné uchování dat
polygon	mnohoúhelník
vertex	vrchol geometrie
AI	umělá inteligence (Artificial Intelligence)
bot	počítačem řízená jednotka simulující lidské chování
avatar	virtuální reprezentace uživatele v aplikaci
graf	množina vrcholů a hran spojujících vrcholy
PoI	kartografické označení „zajímavého“ bodu (Point of Interest)
OBJ	přípona textového souboru ukládající 3D grafická data
mesh	polygonální síť objektu
VBO	Vertex Buffered Object – princip uložení a volání grafického objektu při práci s grafickou kartou
PHP	serverový skriptovací jazyk
STAG	informační systém používaný i Technickou univerzitou v Liberci
FPS	počet snímků za vteřinu – měřitelná rychlost vykreslování

Úvod - motivační úloha

Často se člověku stane, že nemůže najít správnou cestu, bloudí nebo zkrátka neví, kde je. V posledních letech se stále více a více využívá satelitní lokalizace GPS (Global Positioning System). Využití této technologie v makroměřítku, jako je silniční navigace, je již k dnešním dnům naprosto běžnou věcí. Díky tomu je i spousta zmapovaných lokalit a pomocí aplikací, ať už na mobilní telefony nebo na desktopové počítače, lze náš cíl naleznout během několika okamžiků.

Méně rozšířená je navigace v interiérech. Důvodem k tomu bude fakt, že v budovách je méně záchytných bodů a povaha terénu je komplexnější oproti exteriérům. Základní myšlenkou této práce je vytvořit aplikaci, která by sloužila jako interaktivní průvodce po budovách a jiných objektech, ať už jsou to školy, muzea, nemocnice nebo jiné budovy, kde je potřeba najít pozici nebo cestu zadané místnosti nebo místa.

Aplikace se dotkne takových problematik jako jsou algoritmy umělé inteligence pro vyhledávání nejkratší cesty, optimalizační úlohy a vykreslovací techniky. Otestuje základní znalosti z teorie grafů, analytické geometrie a lineární algebry. Dalším možným rozšířením aplikace je propojení přes internet a získávání aktuálních dat po síti. Těmito daty mohou být rozvrhy osob pracujících v objektu nebo fotografie (obyčejné nebo panoramatické) společně s informací o místě, ze kterého byla fotografie pořizována.

1 Využité prostředky

Vývoj aplikace vyžaduje vhodné zvolení správného prostředí vzhledem k použití aplikace. Pro tuto aplikaci bylo pro práci s grafickou stránkou zvoleno rozhraní OpenGL kvůli jeho přenositelnosti. Ze stejného důvodu byl zvolen jazyk Java a knihovna JOGL, která implementuje rozhraní OpenGL do tohoto jazyka.

1.1 OpenGL

OpenGL je aplikační rozhraní, nebo-li API (Application Programming Interface) pro práci s grafickou kartou (akcelerátorem). Je multiplatformní a jde ho tudíž implementovat na skoro všechny známé počítačové platformy.

První verze OpenGL byla do světa vypuštěna v roce 1992 společností Silicon Graphics, Inc. (dále jen SGI). Společnost SGI byla založena v roce 1982 dvojicí Jimem Clarkem a Abbey Silverstonovou v Kalifornii. V dnešní době má pobočky na všech obydlených kontinentech.

Produktem této společnosti je výpočetní technika určená k náročným, převážně grafickým, operacím. Jsou to tedy servery a clustery (seskupení více počítačů pro výpočet), úložiště dat a vizualizační aplikace (např. VUE). V dnešní době je standard OpenGL spravován skupinou Khronos Group do níž patří např. Intel, AMD, Apple, Fujitsu, NVIDIA a spousta dalších. Od verze 2.0 podporuje OpenGL shadery.

Shader je program pro zpracovávání dat přímo na grafické kartě. Pro OpenGL se píše v jazyku GLSL (OpenGL Shading Language) pro DirectX pak HLSL. Prozatím jsou známy tři typy shaderů rozšířené o shadery řídící tesalaci (pro OpenGL - Tessellation control shader a Tessellation evaluation shader). Prvním je vertex shader. Ten provádí operace na jednotlivých vrcholech, nevýhodou oproti geometry shaderu (zmíněný níže) je v tom, že vstupuje vždy jeden vertex (vrchol) a vystupuje jeden. Pixel shader se stará o manipulaci s pixelem, který dostane od vertex shaderu. V OpenGL se pixel shader označuje za fragment shader. Hlavní funkcí tohoto shaderu je nanášení hodnoty osvětlení, textury a jiných složitějších efektů (např. bump mapping). Posledním typem shaderu je geometry shader. Stojí mezi vertex shaderem a pixel shaderem. Jeho schopností je upravit geometrii přidáním nebo ubráním vertexů. Využitím může být třeba simulace zatravnění, aplikace displacement mapy nebo tesalace. Ačkoliv je síla tohoto nástroje velká, podpora u API je až od verze 10 u DirectX a nativně od verze 3.0 u OpenGL (dříve skrze rozšíření - extensions).

S příchodem shaderů se na grafických kartách začaly používat paralelní shaderovací jednotky (pipeline), podle příslušných shaderů (vertex, pixel). Tento přístup byl dost neflexibilní a v případě, že aplikace byla náročnější na práci s texturami a osvětlením, tudíž pro pixel shader jednotku, jednotka vertex shaderu zůstala zatím nevyužita. S příchodem nové generace grafických karet přišlo i řešení tohoto problému. Vznikla unifikovaná shader jednotka (unified shader pipeline), která může fungovat jako kterákoliv z uvedených. Vytížení procesoru se tak rovnoměrně rozloží. Jelikož se OpenGL snaží o maximální nezávislost na platformách, používají se častěji než OpenGL jeho rozšiřující balíčky jako jsou GLU, GLUT nebo „frameworky“ jako je například Tao Framework pro C#.

1.1.1 OpenGL a rychlost vykreslování

V OpenGL existuje několik způsobů, jak vykreslit požadovanou geometrii. Základní dělicí faktor je rychlost, se kterou k vykreslení dojde, a flexibilita při změně dat. Ve většině případů platí pravidlo – čím méně volání OpenGL funkcí, tím rychlejší.

Základním a nejpomalejším způsobem, ale naopak velmi flexibilním, je přímé volání funkcí s parametry geometrie. Při této metodě se přenáší do grafické karty jak funkce, tak i data.

Pro snížení počtu volání funkcí lze použít vykreslení složitějších útvarů než trojúhelníků jednotlivě. Je to například vějíř trojúhelníků nebo pruh trojúhelníků.

Pro zrychlení přesunu dat se používají *pole vertexů* (vertex arrays). OpenGL má tak přímý přístup do operační paměti a vykreslování se provádí pomocí indexace těchto polí.

Z tohoto modelu vychází i VBO (Vertex Buffered Object), ve kterém jsou data uložena už v paměti grafické karty. Mají svůj protějšek i v operační paměti a OpenGL se stará o jejich potřebnou aktualizaci. Za určitých podmínek se rychlostně blíží poslednímu modelu.

Display list je nejrychlejším způsobem, ale nejméně flexibilní. V počáteční fázi se data předvykreslí (uloží do grafické karty), získá se index. Při regulérním vykreslování se pouze volá funkce s tímto indexem. Při změně dat je třeba počáteční fázi opakovat.

1.2 Java

Java je vyšší programovací jazyk a výpočetní platforma. První verze byla vydána společností Sun Microsystems v roce 1995. Od roku 2007 je jazyk Java uvolněn jako *open source*. Jelikož se jedná o objektově orientovaný jazyk, umožňuje programátorům využívat výhod takto zaměřených jazyků – ať už se jedná o polymorfismus, zapouzdření, strukturování kódu nebo, a to především, znovupoužitelnost kódu.

Filosofie jazyku Java spočívá v co největším rozšíření na nejrozličnější platformy. Pro tento účel využívá virtuální stroj (JVM – Java Virtual Machine), který je už platformově závislý. Programy jsou pak přenositelné, o běh se stará JVM. Pro spouštění pak používá kompilovaný bytecode (někdy portable code), který je již z části optimalizovaný, ale stále platformově nezávislý. Po spuštění se bytecode zkompiluje do strojového kódu čitelného pro danou platformu a tím je zaručena rychlost běhu aplikace. Takovýmto kompilátorům se říká just-in-time kompilátor (JIT). Java platforma je zodpovědná za správu přiřazené paměti a pro tento účel má specializovaný mechanismus – *Garbage Collector*, který zjišťuje, na které objekty uložené v paměti už neexistuje reference a tudíž toto místo v paměti lze uvolnit, protože neexistuje způsob, jak se k danému objektu dostat.

Java patří mezi nejrozšířenější programovací jazyky na světě. Jeho výhody využívá přes miliardu stolních počítačů a přes tři miliardy mobilních telefonů. Java pohání aplikace stolních počítačů, webové aplikace, mobilní telefony, blue-ray přehrávače, televize, set-top boxy a mnoho dalšího.

2 Teorie a algoritmy

2.1 Lineární algebra

Lineární algebra je odvětví matematiky zabývající se vektory, vektorovými prostory, soustavami lineárních rovnic a operacemi nad nimi. Výpočty související se zobrazováním hojně využívají poznatků získaných z této disciplíny. Ale to nebude téma našeho zájmu, protože o to je díky knihovně OpenGL postaráno. Cílem, na který se zaměříme, budou soustavy rovnic. V aplikaci je použito řešení soustavy rozměru 3x3 nebo menší, proto tento rozměr bude brán i jako příklad. Větší rozměry soustav se řeší analogicky.

$$\begin{aligned} a_1 \cdot x + b_1 \cdot y + c_1 \cdot z &= r_1 \\ a_2 \cdot x + b_2 \cdot y + c_2 \cdot z &= r_2 \\ a_3 \cdot x + b_3 \cdot y + c_3 \cdot z &= r_3 \end{aligned} \rightarrow \left(\begin{array}{ccc|c} a_1 & b_1 & c_1 & r_1 \\ a_2 & b_2 & c_2 & r_2 \\ a_3 & b_3 & c_3 & r_3 \end{array} \right)$$

Ilustrace 1: Použití matice pro zápis soustavy lineárních rovnic

Pro řešení soustavy rovnic zapsaných v matici se používá *Gaussova eliminace*. Princip tohoto algoritmu je takový, že se matice upraví na jednotkovou matici. Jednotková matice je taková, která má na hlavní diagonále jedničky a na ostatních pozicích nuly. Povolené úpravy jsou přičítání jiného řádku, násobení řádku nenulovým číslem, prohození řádků, prohození sloupců nebo složitější operace vzniklé kombinací uvedených. U prohození sloupců je nutno si uvědomit, že se sloupcem prohazujeme i proměnné. Všechny operace je nutné aplikovat i na vektor $\vec{r}$, ve kterém po skončení algoritmu je řešení. Gaussova eliminace se používá i pro výpočet inverzní matice.

$$\left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 0 & 0 & q_1 \\ 0 & 1 & 0 & q_2 \\ 0 & 0 & 1 & q_3 \end{array} \right) \rightarrow \begin{aligned} x &+ 0 &+ 0 &= q_1 \\ 0 &+ y &+ 0 &= q_2 \\ 0 &+ 0 &+ z &= q_3 \end{aligned}$$

Ilustrace 2: Výsledek eliminace

Postup eliminace je takový, že se nejprve vynulují prvky pod diagonálou, a to nejprve první sloupec, pak druhý. V další fázi se eliminují prvky nad diagonálou, nejprve posledního sloupce, poté druhého sloupce.

2.2 Analytická geometrie

Ačkoliv analytické geometrie se v tomto projektu využívá pouze té základní, je nezbytnou součástí. Je potřebná pro korekci vyhledané cesty a poznatky z tohoto odvětví se hojně používají při detekci kolizí. Hlavními prvky jsou bod, přímka a rovina.

Bod je v třírozměrném (jiný uvažovat nemusíme) definován vektorem o třech složkách. Přímka v prostoru je jednoznačně určena dvěma různými body. Z této vlastnosti i vychází parametrický tvar přímky. Platí tedy $X = X_0 + k \cdot \vec{s}$, kde X je libovolný bod přímky, X_0 počátek, $\vec{s}$ směrový vektor a $k \in \mathbb{R}$ je parametr. Pokud uvažujeme úsečku jako oboustranně omezenou přímku, pak $\vec{s}$ je vektor určený koncovými body úsečky a parametr nabývá hodnot z intervalu $\langle 0; 1 \rangle$.

Pokud se jedná o rovinu, tak rovina je jednoznačně určena třemi různými body, které neleží na jedné přímce. Platí tedy $X = X_0 + k \cdot \vec{a} + l \cdot \vec{b}$, kde vektory $\vec{a}$ a $\vec{b}$ jsou lineárně nezávislé, což je dané už určením roviny (tři různé body). Parametry k a l jsou opět z množiny reálných čísel. X_0 je libovolný bod roviny. U roviny a přímky se často ještě uvádí obecný tvar, kde u roviny je obecný tvar přímo závislý na normálovém vektoru. Normálový vektor (normála) je vektor kolmý k rovině tudíž i k oběma vektorům, které ji určují. Vypočítá se jako vektorový součin těchto dvou vektorů.

Normálový vektor se často normalizuje tak, aby měl velikost rovnou jedné (jednotkový vektor). Činí se tak například kvůli výpočtu osvětlení tělesa. OpenGL má pro normalizaci normálových vektorů přímo funkci, avšak je pro vykreslování v reálném čase vhodnější zaručit, že vektory splní požadavek na velikost. Ušetří se výpočetní čas, který by stálo přepočítávání velikosti při každém snímku. Normalizace vektoru se provede vydělením jeho složek velikostí daného vektoru.

2.2.1 Vzájemná poloha geometrických těles

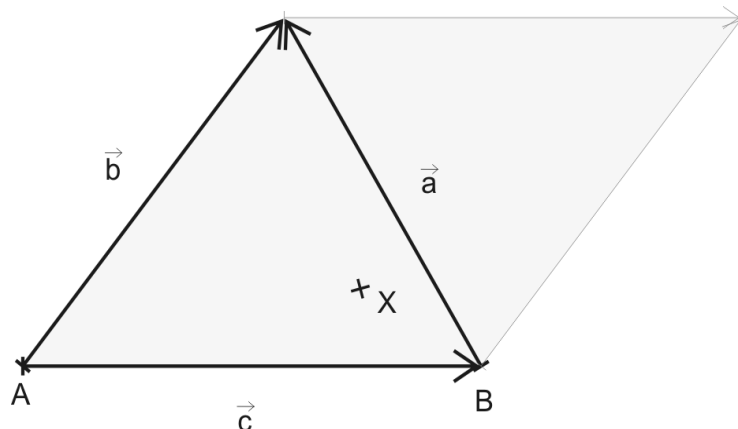
Existuje několik variant vzájemné polohy rovin a přímek v prostoru. Dvě přímky v prostoru mohou být mimoběžné, neleží v jedné rovině a nemají tedy společné body. Směrové vektory jsou lineárně nezávislé. Dále přímky mohou být rovnoběžné, leží v jedné rovině. Mají společné body pouze v případě, že jsou totožné. Při rovnoběžnosti jsou oba směrové vektory lineárně závislé. Poslední případem je různoběžnost, kdy přímky mají jeden společný bod (leží v jedné rovině), směrové vektory jsou (stejně jako u mimoběžnosti) lineárně nezávislé.

U rovin je možností méně. Pokud jsou normálové vektory lineárně závislé, pak jsou buď rovnoběžné, nebo totožné. To znamená, že nemají společný bod, nebo jejich průsečíkem je

rovina. Pokud nejsou lineárně závislé, jejich průsečíkem je přímka.

Poloha přímky a roviny nabývá tří stavů. Ke dvěma z nich dochází v případě, kdy směrový vektor přímky je lineárně závislý na vektorech roviny. Vektor přímky se dá vyjádřit jako součet vektorů roviny, které mohou být vynásobeny libovolným reálným číslem. V takovémto případě společné body neexistují, nebo v případě, že leží v rovině, je průnikem zadaná přímka. Třetí stav nastává, pokud jsou všechny směrové vektory (roviny a přímky) lineárně nezávislé. Pak je průsečíkem jeden bod.

Častou úlohou je průnik trojúhelníku a přímky v prostoru. Nejprve se tedy provede zjištění průsečíku roviny trojúhelníku a přímky a poté se zjistí, jestli zjištěný průsečík (pokud existuje) leží uvnitř trojúhelníku. Průsečík dostáváme v případě, kdy dosadíme do parametrického tvaru rovnice roviny z parametrického tvaru rovnice přímky. Dostaneme pro tři složky prostoru (x,y,z) a tři parametry (dva pro rovinu, jeden pro přímku) soustavu tří rovnic o třech neznámých. Po vyřešení známe hodnoty parametrů. U přímky nemá jeho hodnota v konkrétní úloze větší význam. Podle hodnot parametrů pro rovinu lze určit, jestli průsečík leží uvnitř trojúhelníku. Je však třeba, aby rovina byla popsána tak, jako tomu je na obrázku (Ilustrace 3), nebo ekvivalentním způsobem.

Ilustrace 3: Průnik trojúhelníku

Bod leží uvnitř trojúhelníku, pokud hodnoty parametrů jsou z intervalu $<0; 1>$ a jejich součet je menší nebo roven jedné. Pokud bychom omezili oba parametry **pouze** na intervaly $<0; 1>$, dostali bychom definici rovnoběžníku. Předpokládejme tedy, že pro důkaz postačí dokázání limitního případu, kde oba parametry jsou z intervalu $<0; 1>$ a jejich součet je **roven** jedné. Pak bychom měli dostat rovnici pro stranu a . Dalším popisem bude proveden důkaz daného tvrzení.

$a : X = B + m \cdot \vec{a} \rightarrow X = B + m \cdot (C - B)$ Toto je tvar, kterého chceme dosáhnout.

$X = A + k \cdot \vec{c} + l \cdot \vec{b}$ Libovolný bod se dá vyjádřit jako součet počátku a vektorů s patřičnými parametry. Pro nás je počátek bod A.

$k + l = 1 \rightarrow k = 1 - l$ Součet parametrů je roven jedné, jak bylo řečeno.

$X = A + k \cdot (B - A) + l \cdot (C - A)$ Vyjádříme vektory jako rozdíl hraničních bodů.

$X = A + (1 - l) \cdot (B - A) + l \cdot (C - A)$ Dosadíme za k.

$X = B + l \cdot C - l \cdot B$ Po roznásobení a upravení dostáváme už jen tyto členy.

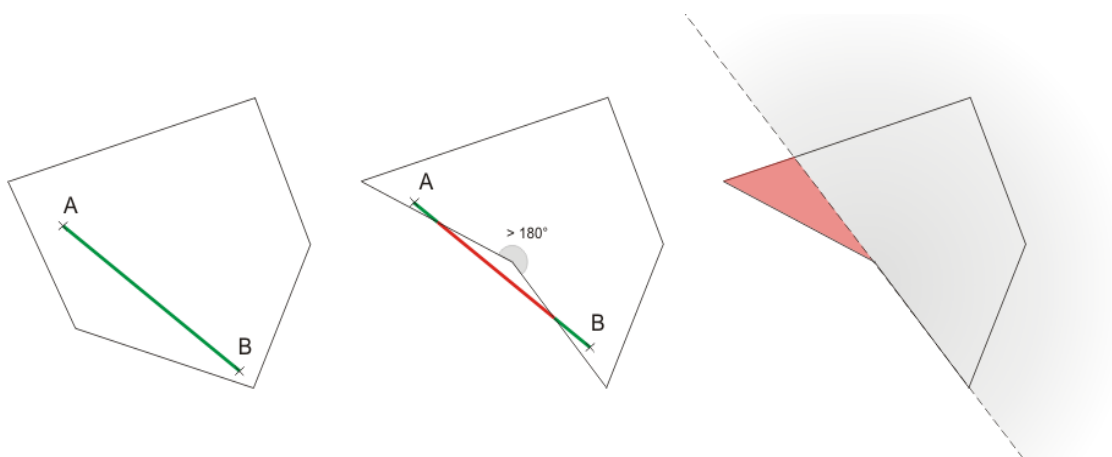
$X = B + l \cdot (C - B) \rightarrow X = B + l \cdot \vec{a}$ Jenž lze dále upravit na toto řešení.

2.2.2 Konvexní tělesa

Důležitým pojmem z geometrie pro různé algoritmy výpočtu detekce kolize nebo optimalizační a vykreslovací algoritmy je konvexní polygon (mnohoúhelník) nebo polyhedron (mnohostěn). Definujeme-li konvexní polygon tak, že všechny jeho vnitřní úhly jsou menší než 180° , dostáváme zajímavý fakt, že pro libovolnou úsečku, jejíž hraniční body jsou uvnitř polygonu, platí, že všechny její body leží uvnitř polygonu (viz Ilustrace 4 - vlevo a uprostřed).

V praxi to znamená, že pokud se chceme dostat nejkratší cestou z libovolného místa A do libovolného místa B uvnitř konvexního polygonu, pak tou nejkratší cestou je přímá cesta. Další fakt, proč je termín konvexní polygon tak používáný, je způsob, jak jej lze vymezit.

Polygon je určen konečným počtem úseček. Každá z těchto úseček rozděluje rovinu na dvě poloroviny. Uvažujeme-li pro každou úsečku tu polorovinu, ve které leží náš polygon, pak polygon je jednoznačně určen průnikem všech polorovin pro tyto úsečky. Toto tvrzení neplatí pro nekonvexní polygony (viz Ilustrace 4 - vpravo). Nejjednodušší konvexní polygon je trojúhelník, to, že je konvexní, je zaručeno tím, že součet vnitřních úhlů je 180° . Proto žádný z jeho vnitřních úhlů nemůže překročit tuto hranici.

Ilustrace 4: Konvexní polygon

2.3 Interpretace navigačního prostředí

I přes to, že se ve finále použije téměř vždy stejný algoritmus pro vyhledání nejkratší cesty, interpretace prostředí, na kterém se tento a další (post-processing) algoritmy aplikují, má veliký význam. Ať už z hlediska výpočetní doby, přesnosti nebo možností další funkcionality je volba prostředí kritickou součástí AI.

2.3.1 Waypoint systém

Hojně používaná a relativně rychlá interpretace je pomocí tak zvaných *waypoints* neboli trasových bodů. Umělí protivníci (říkejme boti) v počítačových hrách často používají těchto bodů pro svojí navigaci v prostoru. Výhodou této interpretace je rychlý výpočet při nízké úrovni detailů sítě bodů a nízká paměťová náročnost. Velkou nevýhodou je malá flexibilita na změnu prostředí a, vezmeme-li v úvahu i více typů botů, tak i větší požadavky na místo.

Waypoint systém je založený na předgenerování sítě grafu v závislosti na velikosti bota. Některé průchody v prostředí můžou být neprůchodné, pokud velikost bota přesáhne určitou míru. To znamená, že pokud máme více velikostí botů, je potřeba vygenerovat více grafů. V katastrofickém případě můžeme mít bota, který je schopen změnit velikost za běhu programu. V tomto okamžiku se musí jeho síť celá přegenerovat, což může být relativně časově náročné.

Systém rovněž obtížně reaguje na situaci, kdy se na trase objeví překážka. Ačkoliv tato překážka se může dát obejít krokem stranou, systém pravděpodobně vygeneruje buď z části novou síť a nebo začne hledat novou cestu. Další nevýhodou této interpretace je, že nepočítá s parametrickým posunem. Například budeme-li mít vozidlo, které se neumí otočit na místě (třeba motocykl), waypoint systém s touto informací neumí pracovat. I když převážně estetická

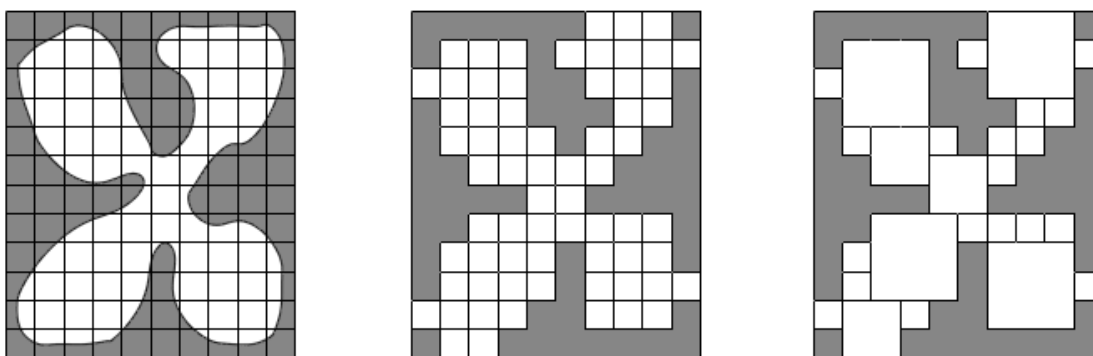
nevýhoda je „cik-cak“ efekt, ke kterému dochází velmi často, pokud jsou podklady pro vytvoření sítě trojúhelníky z triangulace prostředí.

2.3.2 Čtvercové reprezentace

Čtvercové reprezentace by se daly spíš označit za diskrétní, protože existuje i kruhové reprezentace. Často se označují za „grid“ systémy (z angl. mřížka). Základní princip této reprezentace je, že se celý dostupný prostor vyplní čtverci (případně krychlemi u 3D prostoru). Velikost této krychle je brána jako čtvrtina z největšího rozměru bota. Začne se na začátku (ve vstupním bodě) prostředí a průchodem do šířky či hloubky se vždy provede test krychle s prostředím a podle výsledku a porovnání s kritérii se zahodí nebo ponechá. V případě, že se jedná o homogenní síť, tak zde proces končí.

Tato triviální reprezentace se v minulosti používala často pro strategické počítačové hry, kde se uvažovalo, že jedna buňka mohla obsahovat jednoho agenta umělé inteligence. Detekce kolizí byla pak pouze jednoduchým porovnáváním, zda dílčí buňka v cestě je obsazena či nikoliv.

Rozšířit diskrétní reprezentaci lze optimalizačním krokem, při němž se menší souvislé bloky slučují do větších krychlí a zachovává se informace o jejich sousedech. V praxi pak vzniknou větší bloky navzájem spojené menšími, které se občas označují za brány. Což může někomu připomínat *navigační mesh* (2.3.3 Navigation mesh). Tato metoda není příliš přesná už jen proto, že používá krychle. Na hranici s diagonální stěnou může docházet k cik-cak efektu. Na trojobrázku (Ilustrace 5) je vlevo vidět prostředí před diskretizací, uprostřed po diskretizaci a vpravo po optimalizaci na heterogenní síť.

Ilustrace 5: Diskretizace na síťovou reprezentaci

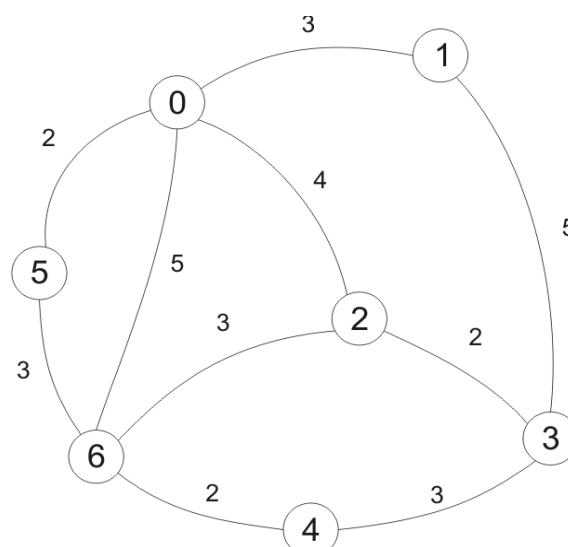
2.3.3 Navigation mesh

Zobecněním heterogenní čtvercové (síťové) reprezentace získáváme navigační mesh. Jedná se tedy o využití konvexních polygonů navzájem propojených bránami. Jednotlivé jednotky systému mohou kromě polygonu uchovávat informaci o maximální propustnosti dle velikosti polygonu, o typu terénu a další. Vygenerování grafu lze provést například ze středů těchto polygonů a propojit přes brány nebo jako uzly grafu použít středy bran. Navíc lze použít stejný mesh, který má kolizní model, ačkoli to může někdy přinést nadbytečné detaily a tím zvýšit vyhledávací nároky. Díky tomu, že je zachována informace o prostoru, ve kterém se bot pohybuje, může těchto informací využít pro úhybné manévry v případě zatarasení jeho aktuální cesty. Navíc lze odstranit i cik-cak efekt různými metodami. Jednou z nich je v dalších kapitolách zmíněný funnel algoritmus.

2.4 Teorie grafů

Nejprve, než rozebereme použité algoritmy, je třeba nadefinovat některé často používané pojmy. Prvním bude *graf*, který byl již dříve zmíněný. Graf se skládá z množiny *vrcholů* a množiny *hran*. Hrana spojuje právě dva vrcholy. Pokud jsou oba vrcholy totožné, označuje se hrana za smyčku. Pro náš konkrétní případ smyčky neuvažujeme. Pokud je hranám přiřazené ohodnocení, což je náš případ, jedná se o ohodnocený graf. V případě, že jsou hrany orientovány, to znamená, že závisí na pořadí přiřazení vrcholů hraně, pak se jedná o orientovaný graf. Což není náš případ.

Uvažujeme-li tedy neorientovaný graf, pak sled je posloupnost hran taková, že vždy po sobě jdoucí hrany v této posloupnosti mají společný alespoň jeden uzel. Tah je takový sled, kde všechny hrany v posloupnosti mají zároveň i unikátní výskyt. Tudíž se v posloupnosti hrany nesmí opakovat. A konečně cesta je takový tah, kde se nevyskytuje žádný uzel více než jednou, respektive uzly v cestě mají unikátní výskyt. Na obrázku (Ilustrace 6) je neorientovaný ohodnocený graf. Tento graf je souvislý a obsahuje jednu smyčku u vrcholu 5.

Ilustrace 6: Ohodnocený neorientovaný graf

Pro práci s grafy je velmi podstatná možnost projít celý graf nebo jeho část a získat a nebo zapsat nějaké informace. Typickým příkladem je potřeba zjistit, zda je jeden uzel dosažitelný z uzlu jiného a tudíž (v neorientovaném grafu), zda je graf souvislý a nebo se skládá z komponent.

Další velmi rozšířenou úlohou z rastrové grafiky je výplň barvou (floodfill). Jednotlivé pixely jsou uzly. Soused uzlu je takový pixel, který má náležité souřadnice a stejnou barvu (nebo případně odstín).

2.4.1 Prohledávání do šířky

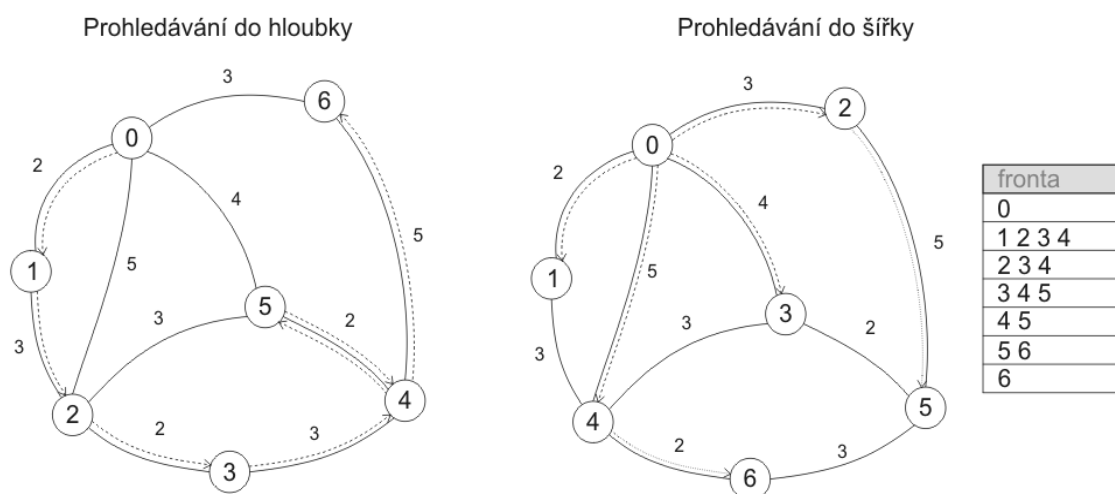
První ze dvou typických přístupů k prohledávání grafu je prohledávání do šířky (angl. Breadth-first Search). Tento přístup se považuje za paměťově náročnější a jeho princip spočívá v tom, že se vytvoří datová fronta. Do fronty se přidá výchozí uzel. Z fronty se postupně odebírají uzly, označí se jako prohledané a jeho neprohledané sousedy se přidají na konec fronty. Algoritmus končí ve chvíli, kdy je fronta prázdná a nebo v závislosti na řešené úloze. V rámci algoritmu lze k uzlům poznamenávat předcházející uzel a díky těmto vazbám lze později vytvořit kostru grafu (strom pokrývající celý graf), pokud původní graf je spojitý.

2.4.2 Prohledávání do hloubky

Druhý přístup k prohledávání je prohledávání do hloubky (angl. Depth-first Search). Tento algoritmus využívá princip rekurze (funkce volající sama sebe). Rekurentní funkce začne ve výchozím uzlu, označí ho za prohledaný a pro všechny jeho neprohledané sousedy volá sama

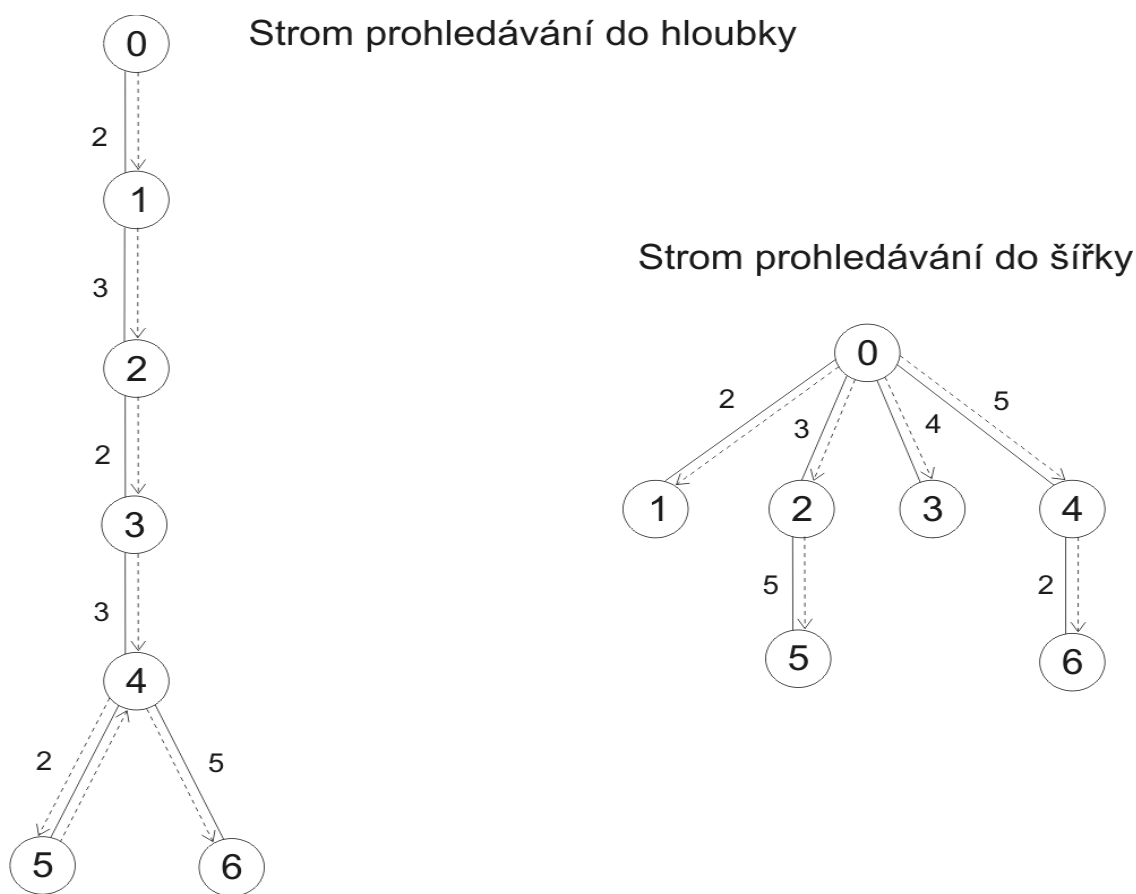
sebe. Stejně jako u prohledávání do šířky lze (mimo jiné) poznamenávat uzel, ze kterého se konkrétní uzel našel a vytvořit tak zpětně kostru. Nevýhodou algoritmu jsou zvýšené nároky na zásobník funkcí kvůli rekurzi.

Přiblížením algoritmu prohledání do hloubky je výpis hierarchické struktury, například osnovy strukturovaného textu. V něm se nejprve vypíše název první kapitoly, pak její podkapitoly (a dále do hloubky). Až když se vypíše prvek nejhlouběji vnořený, pak se pokračuje s výpisem druhé kapitoly.

Ilustrace 7: Prohledávání grafu

Na obrázku (Ilustrace 7) jsou dva prohledané grafy, levý demonstruje prohledávání do hloubky, pravý do šířky. Označení vrcholů znázorňuje, kdy byl vrchol poprvé navštíven. Výchozím uzlem je uzel 0. Pro výběr dalšího souseda se prioritizuje ten, který je spojený hranou s nižším ohodnocením. Výsledek prohledávání lze zobrazit pomocí prohledávacího stromu. Jedná se o graf, ve kterém se zanedbávají hrany, které nebyly při prohledávání použité. Strom je acyklický graf. V ilustraci (Ilustrace 8) jsou oba prohledávací stromy z předchozího příkladu.

Ilustrace 8: Prohledávací stromy

2.4.3 Nejkratší cesta a Dijkstrův algoritmus

V předchozí kapitole byly vysvětleny důležité prvky pro vyhledávání nejkratší cesty. Nejkratší cesta mezi dvěma body je taková cesta, že součet ohodnocení hran této cesty je minimální ze všech možných cest mezi těmito dvěma body. Právě hledání nejkratší cesty je častou úlohou AI (z angl. „Artificial Intelligence“) neboli umělé inteligence.

Algoritmus pro vyhledávání nejkratší cesty uvažuje, že graf je souvislý nebo že počáteční a cílový uzel cesty jsou součástí stejné souvislé komponenty. Souvislý neorientovaný graf je takový, že pro každé dva uzly tohoto grafu existuje cesta, která by je spojovala.

Dijkstrův algoritmus byl vymyšlen a představen nizozemským počítačovým vědcem Edsgerem W. Dijkstrou v roce 1959. Vyhledává nejkratší cestu mezi počátečním uzlem a každým dalším uzlem daného grafu (za předpokladu souvislosti). Algoritmus uvažuje nezáporné ohodnocení hran. V našem případě je tímto ohodnocením Euklidovská vzdálenost

mezi uzly v prostoru. Čímž jsou podmínky splněny. Pro tento algoritmus zavedeme pojmy „ohodnocení uzlu“ pro délku aktuálně známé nejkratší cesty a „předchůdce uzlu“ pro předcházející uzel v cestě. „Soused uzlu“ bude uzel přímo spojený s tímto uzlem hranou. „Vyřešený uzel“ budeme nazývat uzel, který má již nejkratší cestu určenou. Pro popis algoritmu označíme počáteční uzel za „START“ a koncový za „GOAL“.

Postup algoritmu je následující:

1. Inicializační krok

- všechny uzly ohodnotíme $+\infty$
- START ohodnotíme 0
- všechny sousedy START ohodnotíme vždy součtem ohodnocení START a ohodnocením hrany mezi START a daným sousedem
- všem sousedům START nastavíme předchůdce na START

2. Nalezení nejmenšího uzlu M

- nalezneme z nevyřešených uzlů takový, co má nejmenší ohodnocení
- označíme M za vyřešený
- všem sousedům M nastavíme ohodnocení na ohodnocení M + ohodnocení hrany M a daného souseda pokud je nové ohodnocení menší, než stávající a pokud tomu tak je, nastavíme předchůdce souseda na M

3. Cyklus

- opakujeme krok 2. do chvíle, kdy se za M zvolí GOAL

4. Zpětné traverzování

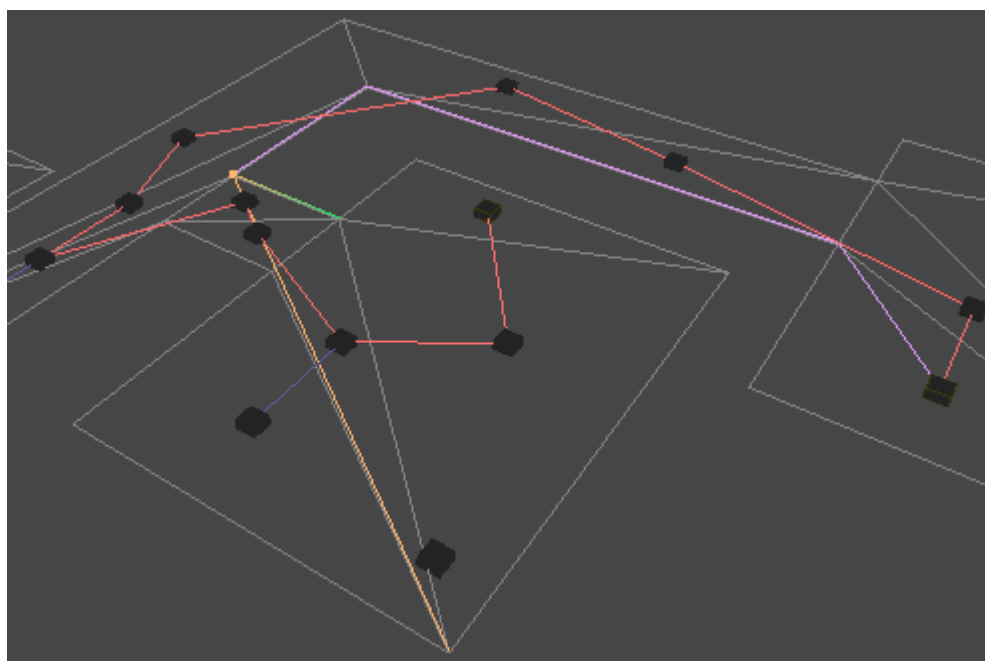
- zpětným traverzováním od GOAL za pomoci předchůdců dostaneme cestu

Složitost originálního Dijkstrova algoritmu je $O(|V|^2)$. V praxi je nepoužívanější úprava A^* (čti „ej star“). Na rozdíl od Dijkstrova algoritmu A^* využívá heuristickou funkci pro prioritizování dalšího vrcholu ke zpracování. Pro rozsáhlé grafy dochází k efektivnějšímu nálezu nejkratší cesty. Pro výběr dalšího vrcholu se nejčastěji používá porovnávání euklidovské vzdálenosti konkrétního vrcholu a cíle. Laicky řečeno se pokusí jít nejprve přímou cestou. Nevýhodou A^* je fakt, že jeho výsledkem nemusí být nutně nejkratší cesta.

2.5 Funnel algoritmus

Název *funnel* neboli trychtýř mírně napoví princip tohoto algoritmu. Funnel algoritmus využívá obousměrné fronty (anglicky označován za *Deque*). Jedná se o koncept datové struktury podobné frontě nebo zásobníku, ze které lze vybírat jak ze začátku, tak z konce (respektive zleva a zprava).

Koncepce algoritmu zahrnuje *channel* (kanál), *path* (cesta), *apex* (hrot) a *funnel* (trychtýř). Kanál je prostor, na kterém probíhá algoritmus. V našem případě se jedná posloupnost trojúhelníků vytyčenou Dijkstrovým algoritmem. Obecněji vzato algoritmus operuje na sekvenci konvexních polygonů. Jednotlivé polygony v rámci kanálu jsou spojeny vnitřní hranou. Budeme je nazývat *gate* (brána). Path je doposud získaná část cesty tímto algoritmem. Apex je bod, ve kterém se dotýkají path a funnel. Apex současně virtuálně rozděluje obousměrnou frontu na levou a pravou část.

Ilustrace 9: Prvky funnel algoritmu

Na obrázku (Ilustrace 9) je znázorněna vypočtená cesta pomocí Dijkstrova algoritmu (červená linka) uvnitř navigačního meshe (šedá linka). Fialová linka označuje už připravenou cestu z funnel algoritmu, oranžový bod pak apex, zelená linka levou část funnelu a oranžová pravou část.

Postup algoritmu je následující:

1. Inicializační krok

- do funnel se přidá výchozí bod (START)
- vezmeme první bránu z kanálu a její vrcholy přidáme do funnelu, levý na levý konec funnelu a pravý na pravý konec

2. Další brána

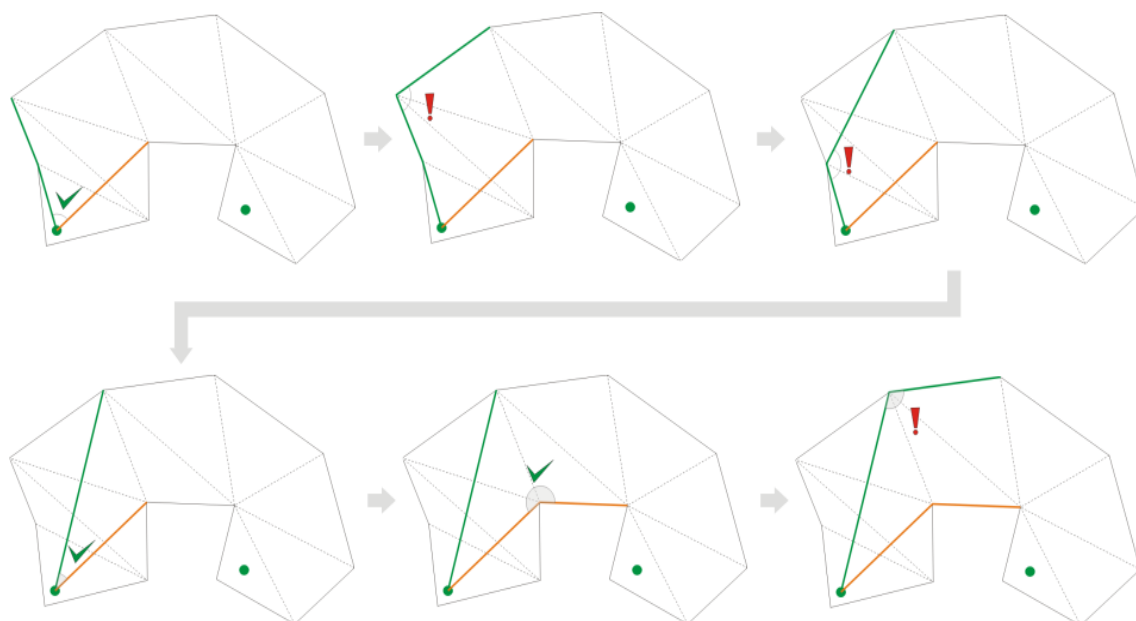
- vezmeme další bránu a vybereme z ní vrchol (M), který nebyl ještě přidán

3. Přidání vrcholu

- určíme stranu (S), na kterou přidat vrchol podle posledního přidávání, opačnou stranu označíme za (NS)
- poslední vrchol strany S označíme za V_1 a předposlední vrchol za V_2
- určíme S-točivost (pravo/levo) pro dvojici vektorů $\overrightarrow{V_1V_2}$ a $\overrightarrow{V_1M}$, pokud V_1 je apex, určuje se NS-točivost
- pokud test vyjde pozitivní, vrchol M se přidá na konec S strany funnelu a opakuje se od kroku 2.
- pokud test vyjde negativní, vyjme se z funnelu vrchol V_1 a přidá se do cesty
- pokud V_1 je apex, nastaví se V_2 na apex
- opakuje se krok 3.

4. Přidání konce

- za M zvolíme cílový vrchol (GOAL), uplatníme krok 3., stranou (S) bude například levá
- do cesty se přidají všechny vrcholy z levé strany funnelu počínaje prvním vyjmutým a konče apexem (včetně)

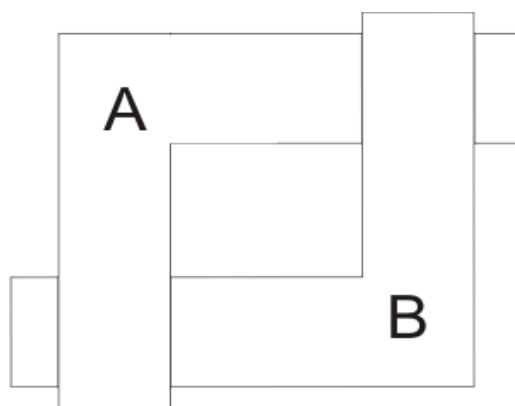
Ilustrace 10: Logika přidávání vrcholů

Krok 2 se opakuje s lineární závislostí na počtu bran. V každém kroku se pak vyřadí z původní cesty jeden vrchol. Proto lze tento algoritmus provádět už za běhu například průchodu nebo ho lze jednoduše editovat při změně prostředí (například překážka na trase). Navíc algoritmus lze rozšířit i do třetího rozměru. V průběhu přidávání vrcholů se kontrolují vnitřní úhly tak, aby nebyly konvexní. Levá a pravá část pak skutečně připomínají trychtýř, po čemž dostal algoritmus i svůj název.

3 Optimalizační metody

3.1 Malířův algoritmus

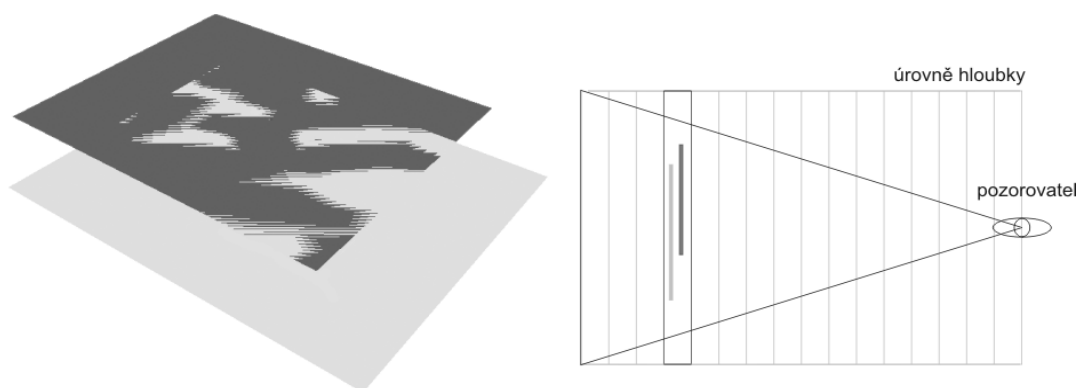
Jak už název napovídá, malířův algoritmus se používá pro vykreslování scény. Princip je jednoduchý, vykreslují se nejprve objekty, které jsou v pozadí a poté (přes ně) objekty v popředí. To částečně zaručí, že objekty v popředí správně překryjí ty, které jsou v pozadí. Ovšem dochází zde ke kritickým situacím, kdy část jednoho objektu překrývá část jiného, a ten zase naopak překrývá část prvně zmíněného (viz Ilustrace 11).

Ilustrace 11: Problém malířova algoritmu

Za předpokladu, že bychom těmto situacím dokázali zabránit, lze vypnout hloubkové testování (z-buffer testing), a tím urychlit vykreslování celé scény. Je potřeba však zajistit správné pořadí vykreslovaných objektů (například pomocí BSP).

Malířův algoritmus má ještě další použití jiné než optimalizaci. Jelikož hloubkový buffer je omezen v rámci rozlišení jednotlivých úrovní hloubek, může docházet k artefaktů při vykreslování dvou objektů na stejné nebo velmi blízké úrovni. Na obrázku (Ilustrace 12) je vidět vzniklý artefakt (vlevo) a příčina jeho vzniku (vpravo). Představme si situaci, kdy chceme vykreslit podlahu (jeden objekt) a na ní koberec (druhý objekt). Oba objekty mají, při pohledu shora, stejnou hloubkovou souřadnici a dochází zde k nepřirozenému překryvu. Zde se uplatní malířův algoritmus. Nejprve se vypne hloubkové testování, vykreslí se podlahy, poté objekt koberce, pak se scéna může dále vykreslovat už se zapnutým testováním hloubky.

Ilustrace 12: Z-fighting artefakt

Dalším uplatněním malířova algoritmu je při použití průhlednosti pomocí alfa kanálu. Zde se dotýkáme už samotné aplikace. Jelikož při vykreslování průhledných objektů dochází k zápisu do hloubkového bufferu, tak všechny další objekty, které vykreslíme za průhledné objekty se zapnutým testováním hloubky, budou neviditelné, protože neprojdou hloubkovým testováním.

Nejprve se tedy vykreslí všechny neprůhledné objekty a poté průhledné od nejvzdálenějšího k nejbližšímu. Kdybychom ignorovali pořadí průhledných objektů, mohlo by dojít k vynechání aplikace barvy jednoho objektu, protože by neprošel testováním hloubky a byl by v tomto kroku „zahozen“. Poloprůhlednosti je využito pro zobrazení odvrácených polygonů meshe budovy, které by jinak byly neviditelné.

3.2 Obecné optimalizační metody

BSP neboli *Binary Space Partitioning* v překladu znamená binární dělení prostoru. Jedná se o všeobecně používanou myšlenku využití binárního stromu. *Binární strom* je speciální typ grafu.

Strom je graf, který neobsahuje cyklus. Vybereme-li jeden z uzlů takového grafu a označíme ho za vrchol stromu, pak jeho přímí sousedé se označují za *potomky* a tento uzel za jejich *rodiče*. To platí obecně v celém stromu. Uzel, který nemá potomky, se občas označuje za *list*. V binárním stromě platí, že každý uzel má nanejvýš dva potomky (proto binární). U aplikace binárního stromu u *BSP* záleží na pořadí potomků a každý uzel má právě dva potomky.

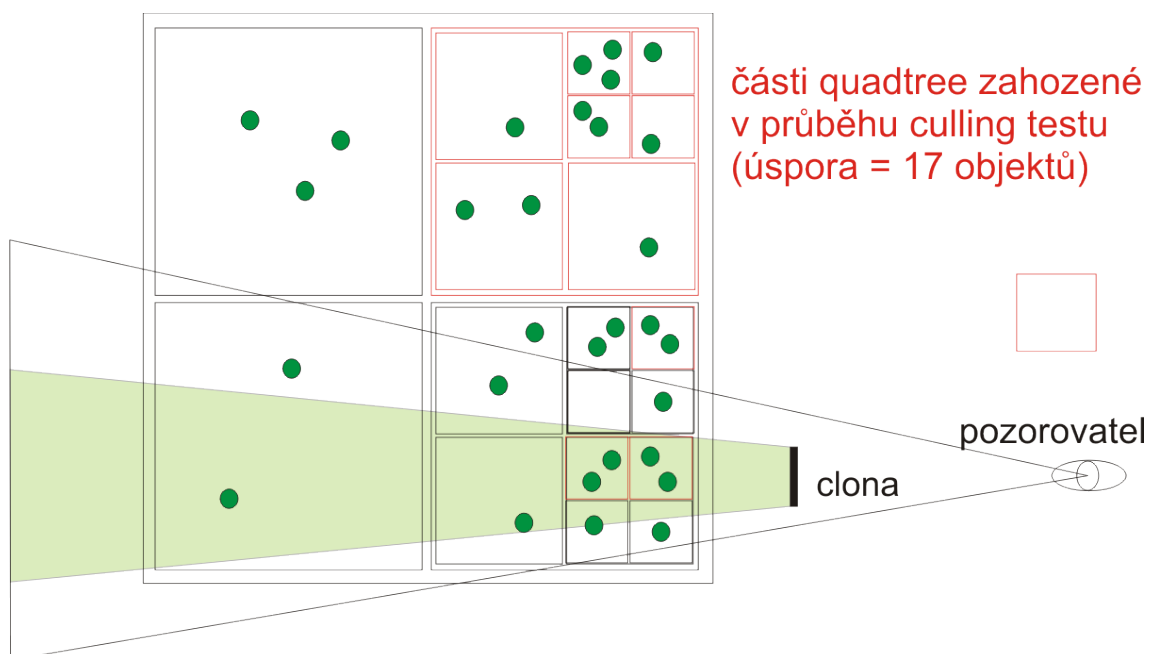
Princip *BSP* vychází z rekurzivního dělení prostoru rovinami. Každá rovina rozdělí prostor na dva poloprostory, poloprostor před rovinou a poloprostor za rovinou (použití normálového vektoru). Tím se vytvoří dva potomci pod konkrétním procházeným uzlem. Zde závisí na pořadí, protože pořadí určuje, zda se jedná o uzel před rovinou nebo za ní. Veškeré objekty se při prvním dělení tak rozdělí do dvou skupin. Takto dělení pokračuje do doby, kdy jsou splněny určité podmínky, které závisí na konkrétní aplikaci.

Kromě klasického *BSP*, které dělí rovinou vždy na poloprostory, existují varianty *quadtree* a *octree*. Jak název napovídá, bude se jednat o struktury vycházející ze stromů mající vždy maximálně čtyři (*quadtree*), respektive osm (*octree*), přímých potomků na uzlu. *Quadtree* se využívá zejména ve dvourozměrném prostoru, případně třírozměrném, kde je velmi malé využití ve třetím rozměru („svět je relativně plochý“). *Octree* se analogicky ke *quadtree* používá ve třírozměrném prostoru.

Princip dělení u *quadtree* (u *octree* se jedná pouze o analogii) je, že celý „svět“ se

zapouzdří do jednoho čtverce a ten se dále dělí na další čtyři a rekurzivně se pokračuje, dokud nejsou splněné podmínky přerušení. Podmínkami většinou bývá počet objektů. BSP a quadtree se využívají zejména ve zobrazování složitějších scén, kde se této techniky používá k ořezávání neviděných grafických elementů nebo při výpočtu kolizí, kde není třeba testovat kolizi dvou objektů, které nejsou ani ve stejném kvadrantu. Je potřeba mít na paměti, že udržování konzistentního stromu vyžaduje také režijní čas a v případě, kdy objekt zasahuje do více listů stromu, je třeba s ním počítat (doslova) v každém z nich.

Dříve se BSP používalo i za účelem možnosti vypnutí testování hloubky a zvýšení tak výkonu (viz 3.1 Malířův algoritmus). Na obrázku (Ilustrace 13) je demonstrována optimalizace počtu vykreslovaných objektů pomocí ořezávání a rozložení prostoru do *quadtree*. Za dělicí požadavek je zvoleno, aby v listu stromu nebyly více jak tři objekty.

Ilustrace 13: Význam cullingu a quadtree

3.3 Grafické optimalizační metody

V případě, že se optimalizuje vykreslování, existují dva hlavní přístupy. Prvním je snížit počet volání funkcí grafického API a přesun dat z operační paměti do grafické karty a druhým, obecnějším, je snížit elementy, které se budou vykreslovat. Pro snížení volání funkcí se používají prostředky jako jsou display listy, vertex arrays, VBO (Vertex Buffer Object) nebo modernější využití geometry shaderů.

Snížení vykreslovaných elementů lze dosáhnout „cullingem“ neboli ořezáváním.

Základní ořezávání je *frustum culling*, ořezávání objektů, které nejsou viděny aktuální kamerou. Tím se zamezí nadbytečnému „scissor testingu“. Druhým a obtížnějším *cullingem* je *occlusion culling*, neboli ořezávání objektů, které jsou zakryté jiným objektem. Jedním ze způsobů, jak toho lze dosáhnout, je zmíněné BSP.

Další metodou je *portal rendering*, při kterém se svět rozdělí na několik menších částí, které jsou mezi sebou propojeny portály. Vykreslují se pak pouze ty části, ve kterých se pozorovatel nachází nebo jejichž portály jsou viděny z pozice pozorovatele. Obdobou je *antiportal*, který představuje překážku, která blokuje ve výhledu.

Poslední zmíněnou metodou v tomto odstavci bude *Level of Detail* (LoD), neboli úroveň detailů. Jedná se o princip, že co není vidět, nebo je málo vidět, nemusí být detailní. Například strom v dálce na horizontu nemusí být zpracováván jako komplexní geometrie, když ve finále na monitoru bude mít velikost 5x10 pixelů. Principem se podobá LoD *mipmappingu*, akorát důvod je jiný. Grafický objekt může mít více variant sama sebe a podle vzdálenosti od pozorovatele se vždy použije ten, který je pro konkrétní rozmezí vzdáleností určený. Nebo lze využít teselaci nebo jiné algoritmy pro zjemnění povrchu.

3.4 Navigační optimalizační metody

Jedním ze způsobů, jak snížit výpočetní čas (konkrétně čas výpočtu nejkratší cesty), je využít efektivnější algoritmus A*, který pro relativně přímé cesty dosahuje menší složitosti než Dijkstrův algoritmus. Dalším způsobem je víceúrovňová hierarchie uzlů (TRA*). Princip této metody tkví ve více úrovních grafu, na kterém se vyhledává. Na nejnižší úrovni je graf stejný jako v případě, že se tato metoda vůbec nepoužije. Na vyšší úrovni se skupiny slučují do dalšího uzlu se zachovanými vazbami. Tak se pokračuje, až zbydou pouze izolované uzly. Při vyhledávání nejkratší cesty postupuje algoritmus od nejvyšší úrovně, čímž velmi rychle zjistí, zda je cesta dostupná. Na nižších úrovních se pak prochází pouze ty uzly, jejichž ekvivalent ve vyšší vrstvě byl součástí cesty. Při velmi komplexní síti může tento postup ušetřit spoustu výpočetního času.

4 Cizí formáty souborů

4.1 XML formát

XML neboli Extensible Markup Language je rozšířený strukturovaný datový formát, jehož specifikace spadá pod konsorcium W3C. Primárním účelem tohoto formátu je šíření dat po internetu. Jedná se o textový formát, který lze jednoduše strojově číst a je srozumitelný

i pouhým lidským okem.

Základním stavebním prvkem struktury XML dokumentu je element, který je uvozený *tagem* neboli značkou. Element má textové tělo a může mít přiřazené atributy (viz Text 1). V rámci těla může element obsahovat další elementy a tím se vytváří struktura dokumentu.

```
<room id="a1">
  <name>Přednášková místnost A1</name>
  <description>Sidlo velkých vedatoru a mezinárodní org. mozku</description>
</room>
```

Text 1: Ukázka XML elementu

Struktura dokumentu se dá dále definovat pomocí schémat, ať už jsou typu DTD, Relax-NG a nebo XSD. Validací oproti schématu lze zaručit, že dokument bude mít námi požadovanou strukturu. Omezeními mohou být názvy jednotlivých tagů, jejich hierarchické uspořádání, kardinalita nebo parcialita, datové typy atributů a další (v závislosti na typu schématu). Pro tuto aplikaci bylo zvoleno XSD (XML Schema Definitions) a v souboru *data.xsd* je popsán formát vstupního XML souboru se seznamem objektů. Pro poskytnutí správného formátu lze využít převodní transformace XSLT, pomocí které lze převádět XML dokumenty do jiného formátu.

4.2 OBJ formát

OBJ formát je textový formát pro popsání třírozměrné geometrie včetně normálových vektorů, texturovacích souřadnic, materiálů a možnosti popsat například bezierovy křivky. Pochází z rukou společnosti Wavefront Technologies, která vyvíjela animační software pro trikové záběry některých hollywoodských filmů. Jelikož se jedná o textový formát, je jej jednoduché implementovat a díky tomu, že aplikace společnosti Autodesk mají možnost data exportovat v tomto formátu, byl zvolen pro tuto aplikaci.

Uložení dat probíhá tak, že nejprve se definují vrcholy a jejich souřadnice v prostoru (v). Pak se volitelně definují normálové vektory (vn) a mapovací vektory (vt). Poté už lze definovat jednotlivé polygony jedním z povolených zápisů. Určení vrcholů se dá zapsat v závislosti na přítomnosti nebo absenci normálového vektoru (případně mapovací souřadnice) následujícími způsoby $v/vt/vn$ při všech složkách, v pouze při složce vrcholu, $v//vn$ při absenci mapovací složky a v/vt při absenci normálového vektoru.

```

# Max2Obj Version 4.0 Mar 10th, 2001
#
# object Spindle01 to come ...
#
v 0.000000 1.388026 0.000000
v 0.632014 2.938521 0.000000
v -0.316007 2.938521 -0.547340
# .....
# 59 vertices

vn -0.463109 0.376987 0.802129
vn 0.473093 0.323625 -0.819421
vn 0.473093 0.323624 -0.819421
# .....
# 59 vertex normals

g Spindle01
f 1//1 15//15 16//16
f 1//1 16//16 17//17
f 1//1 17//17 15//15
# .....
# 110 faces
g

```

Text 2: Ukázka OBJ zápisu z mark.obj

V ukázce (Text 2) je použita varianta při absenci mapovací složky. Polygony jsou definovány třemi složkami tudíž se jedná o trojúhelníky. Ukázka je zkrácená část souboru exportovaného z programu 3D Studio Max 9 od společnosti Autodesk.

5 Řešení v praxi

Pro koncového uživatele se jedná o vizualizaci vyhledané cesty. Aplikace umožňuje vyhledat cestu pro zajímavé elementy v prostředí. Základní vyhledávání je vyhledávání místnosti. Z pohledu implementace a algoritmu jde o nastavení podmínky přerušení Dijkstrova algoritmu (viz 2.4.3). Pokud je vybrán za vyřešený uzel ten, který má shodný *identifikátor místnosti* jako hledaná místnost dojde k ukončení algoritmu.

Pro vyhledávání osoby probíhá vyhledávání téměř stejně, akorát je potřeba zjistit, v které místnosti se osoba v zadaný čas nachází. Poslední vyhledávaný element je *místo zájmu* (PoI – Point of Interest), který má přímou vazbu na navigační mesh.

Vyhledávání lze omezit tím, zda uživatel může použít výtahy nebo schodiště (bezbariérový přístup). V takovémto případě se může stát, že cesta nebude nalezena vůbec. Aby data v aplikaci stále odrážela reálnou skutečnost, je potřeba tato data aktualizovat. K tomuto účelu byla zvolena architektura klient-server. Klientská aplikace je hlavní součástí práce.

Serverová část je zprostředkována pomocí jednoduchého webového skriptu. Komunikace probíhá pomocí protokolu HTTP (Hypertext Transfer Protocol) a má specifickou formu. Pro získávání dat ze serveru se odesílají požadavky v následující formě (viz Tabulka 1).

Označení	Dotaz	Hodnota dotazu	Typ odpovědi	Hodnota odpovědi
Q	findMeDomain	Název domény	-	-
Q0	findMe	Verze programu	konstanta	relevant_server
Q1	findMeQ1	dataList.xml (řetězec)	XML soubor	dataList.xml
Q2 - a	findMeQ1	Cesta k mesh.obj	OBJ soubor	mesh.obj
Q2 - b	findMeQ1	Cesta k naviMesh.obj	OBJ soubor	naviMesh.obj
Q2 - c	findMeQ1	Cesta k roomMap.map	MAP soubor	roomMap.map
Q3	findMeQ2	Identifikátor osoby, čas	řetězec	Identifikátor, čas, čas
Qh	findMeQh	Cesta souboru	Hash (32 znaků)	MD5 hash souboru

Tabulka 1: Seznam dotazů

5.1 Část server a systém STAG

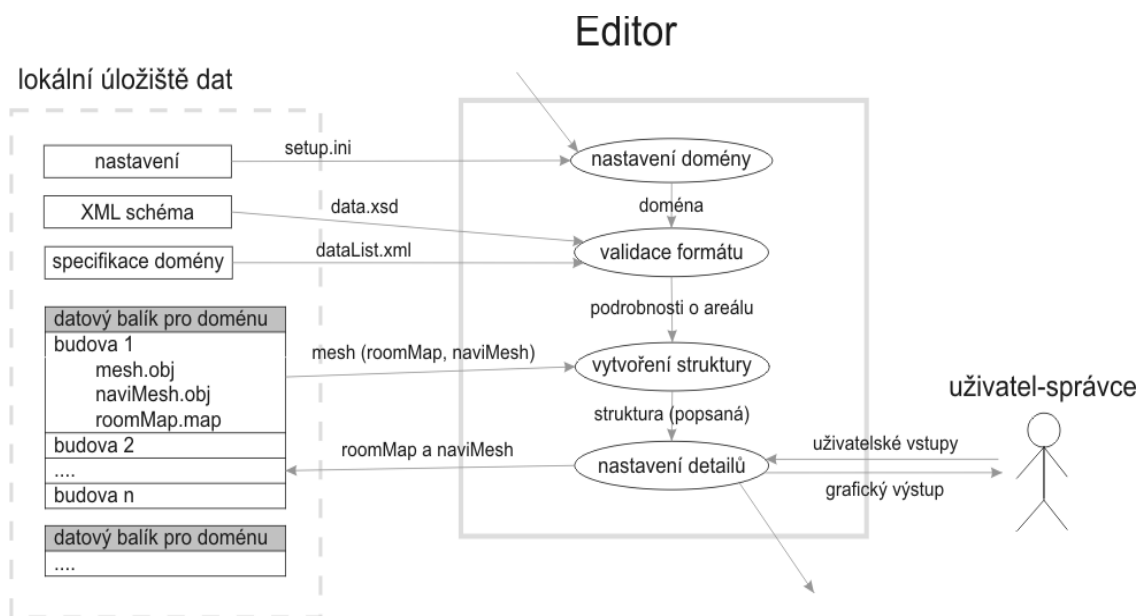
Serverová část aplikace slouží jako jednotící prvek mezi klientskou částí aplikace a zdrojem dat. Jelikož zdroj dat nemusí být pouze systém STAG (informační systém používaný na Technické univerzitě v Liberci), slouží tak server jako rozhraní. Akce na straně serveru jsou realizovány pomocí PHP skriptů. Jeden načítá ze systému STAG seznam místností, osob a budov. Další získává místnost podle času a osoby. Hodnoty ze systému STAG lze získávat v různých formátech souborů (XML, CSV, ...). Použitý formát pro tuto aplikaci je JSON. Jedná se o *JavaScriptovou objektovou notaci* a v jazyku PHP jej lze implicitně dekodovat do objektové struktury.

5.2 Vstupní a výstupní soubory

Aplikace pracuje ve dvojím režimu. První režim je administrátorský, ve kterém uživatel poskytne dva hlavní soubory. XML soubor (*dataList.xml*) se seznamem budov, místností, osob a PoI a OBJ soubor pro každou budovu s její geometrií (*mesh.obj*). Volitelným souborem, který správce může poskytnout, je OBJ soubor (*naviMesh.obj*) s navigačním meshem (geometrií).

V rámci práce v administrátorském režimu správce přiřazuje objekty (místnosti, PoI)

a nastavuje omezení (výtahy, schodiště) pro jednotlivé části navigačního meshe budovy. Výsledek lze poté uložit do dvou souborů. Jeden slouží pro uložení navigačního meshe v případě, že soubor s ním neexistuje, druhý je pro uložení namapovaných místností (a jiného) na mesh. Tyto jednotlivé kroky jsou zachycené na schématu (Ilustrace 14), kde přechody ukazují tok dat.

Ilustrace 14: Schéma Editoru

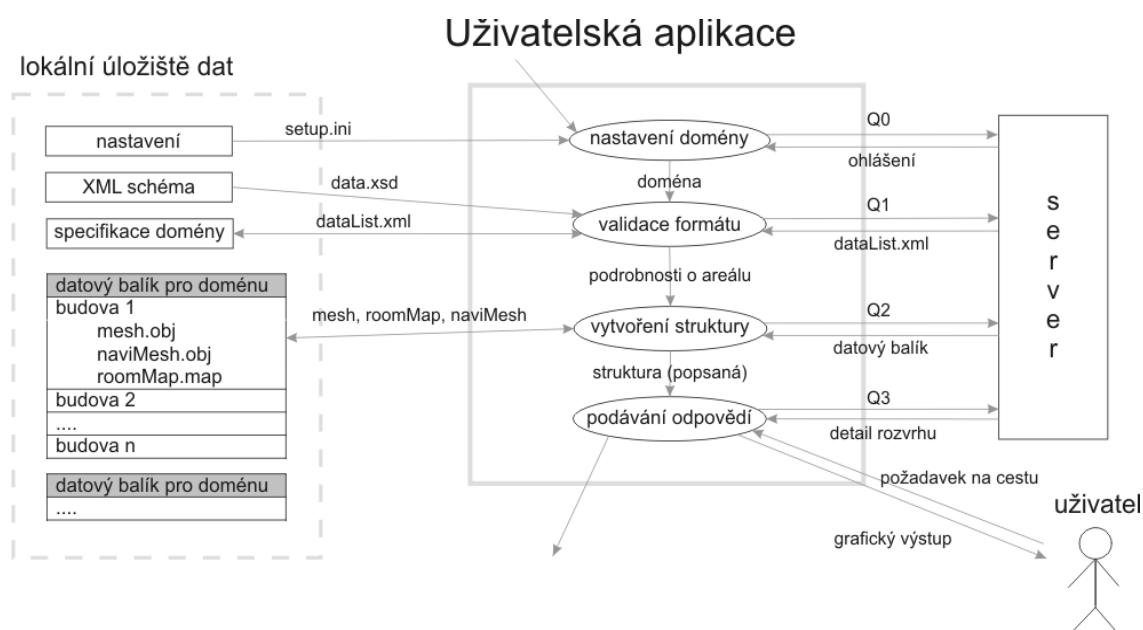
V druhém režimu se struktura nedá v prostředí měnit a slouží pouze pro vyhledávání. Jedná se o část aplikace pro koncového uživatele. Jak už bylo zmíněno dříve, aplikace synchronizuje data s externím zdrojem (konkrétně webovým serverem). K tomu používá dvojích dotazů, informativních a datových.

Informativní jsou Q0 a Qh, datové jsou ostatní. Qh slouží pro zjištění otisku souboru pomocí hashovací funkce MD5. Jedná se o alfa-numerický řetězec (hexadecimální soustava) o 32 znacích. Pokud otisk nesouhlasí s otiskem souboru u uživatele, v dalším kroku aplikace požádá o nový soubor datovým požadavkem. První myšlenkou, jak zjistit pozici osoby (ve které místnosti se nachází) v závislosti na čase, bylo implementovat plánovací strukturu a data do ní jednorázově přenést. To však s sebou přináší komplikaci v porozumění problematice plánování.

Z obecného hlediska osoba může mít velmi specifický harmonogram. Pokud by se jednalo o zaměstnance, který pracuje na směnný provoz, může se tento plán každý týden měnit. V případě zaměstnance školy nebo jiného „sezónního“ zaměstnance může být plán pro každý

týden stejný ovšem kromě týdnů mimo sezónu. Dále zde dochází i ke konfliktům, co se týče nejmenší měřené jednotky (hodina proti školní hodině). Z těchto důvodů bylo zvoleno řešení ponechat tuto část na straně serveru a dotazovat se na výsledek pouze způsobem : „Osoba *Jan Novák* v 16:34 je kde?“

Rozdíly proti administrátorskému režimu jsou zejména v dotazování na server a role uživatele (viz Ilustrace 15). Společně se všemi požadavky se odesílá i doména (Q) pro případ, že server slouží pro více domén.

Ilustrace 15: Schéma Uživatelské aplikace

5.2.1 MAP soubor

Jedná se o jednoduché textové úložiště. Do souboru tohoto typu se ukládají čtyři různá přiřazení. Prvním je přiřazení uzlů grafu k místnosti, čímž se definuje, kde všude se místnost rozprostírá na navigačním meshi. Řádek je uvozen identifikátorem místnosti (získaným z dataList.xml), poté následuje výčet interních identifikátorů pro uzly grafu.

Druhým ukládaným přiřazením je přiřazení PoI k uzlu grafu (části navigačního meshe) a jeho pozice v prostoru. Řádek je uvozen klíčovým slovem „!poi“, následuje identifikátor, poté tři souřadnice v plovoucí řádové čárce x , y , z a poslední je interní identifikátor uzlu grafu.

Předposledním přiřazením je omezení *teleport*. Jedná se o výtahy a podobné (třeba i teleporty). Z hlediska grafu je to spojení dvou nebo více uzlů hranami s nulovým

ohodnocením. To znamená, že při vyhledávání se uvažuje vzdálenost dvou takto spojených bodů za zanedbatelnou. Uvozením řádku je klíčové „!restrict teleport“, následuje název teleportu a potom seznam interních identifikátorů uzlů grafu.

Posledním zapisovaným přiřazením jsou schodiště a jiné nesjízdné plochy. Řádek je uvozený klíčovým „!restrict stairs“ a pak opět následuje seznam interních identifikátorů uzlů grafu. Na příložené ukázce (Text 3) je uložen popis pro dvě místnosti, jeden výtah o dvou stanicích, dvě PoI a schodiště přes čtyři polygony navigačního meshe.

```
c1 NODES_n6 NODES_n7
c2 NODES_n25 NODES_n33 NODES_n24 NODES_n29 NODES_n28 NODES_n27 NODES_n44
!restrict teleport Teleport1 NODES_n19 NODES_n41
!poi poi2 -6.551354250119217 15.843704511128538 -30.76591171261893 NODES_n9
!poi poi5 2.610801416915685 15.85568897350335 -18.008959095280215 NODES_n15
!restrict stairs NODES_n48 NODES_n49 NODES_n50 NODES_n51
```

Text 3: Ukázka MAP zápisu z cvičného souboru roomMap.map

5.3 Vícejazyčnost

Zdrojem překladu do dalších jazyků jsou textové soubory v kódování UTF-8. Za jmennou konvenci je zvolen kód jazyku (*cs* pro češtinu, *en* pro britskou angličtinu). Soubor s překladem obsahuje na jednotlivých řádcích vždy pár proměnná-překlad (viz Text 4). Proměnná je tedy pro všechny soubory totožná. Prvním záznamem je název jazyku souboru. V případě, že se v překladové části nachází prostor pro vložení proměnné části, je toto místo označené „\$i“, kde *i* je pořadový index.

```
LANGNAME "Čeština"
ASSIGNBUTTON "Přiřadit"
...
...
MSGDIFFENV "Osoba se nachází v jiné budově - $0"
```

Text 4: Ukázka souboru překladu

Po spuštění aplikace se načtou všechny soubory s překlady ze složky „lang“. Uloží se do statické třídy Loader ve formě asociativních polí. Při požadavku na překlad se vybaví text z těchto polí a eventuálně se následně provede nahrazení proměnné části. Aplikace disponuje překlady do českého a anglického jazyka. V současné verzi aplikace nerozlišuje jazyk

poskytovaných údajů (například popis místnosti).

5.4 Volný pohyb avatara

Avatarem je myšlena reprezentace uživatele ve virtuálním světě. Avatar se může pohybovat dvojím způsobem. Buď je jeho pohyb neomezený nebo je omezený prostředím – nemůže vrážet do překážek, působí na něj gravitace a jiné síly.

Prvním zkoumaným přístupem k omezenému pohybu avatara je navržení a implementace vlastního modulu pro výpočet fyzikálních jevů (fyzikální engine), který by detekoval kolize avatara s prostředím, řešil odraz po srážce a aplikoval na něj gravitační a jiné síly. Při velké složitosti prostředí by složitost výpočtu pro hledání kolize byla přímo úměrná počtu polygonů v prostředí. Existují jisté optimalizace, které složitost radikálně sníží (viz 3.2 Obecné optimalizační metody).

Namísto tohoto přístupu byl využit fakt, že avatar by měl mít možnost se pohybovat pouze v rámci navigačního meshe a toho, že konkrétní prostředí je víceméně statické. Proto se avatar uvažuje jako agent navigačního systému. K samotnému pohybu pak dochází v několika krocích. Nejprve je potřeba zmínit, že navigační mesh se uvažuje za dvourozměrný a přirozeně schůdný (bez kolmých stěn, stropů aj.) a tudíž při omezení pohybu v něm lze výškovou složku ignorovat.

V prvním kroku pohybu se zjistí, zda nová pozice je uvnitř výchozího polygonu. Pokud ano, promítne se bod rovnoběžně s výškovou osou do roviny polygonu a algoritmus skončí. V opačném případě se zjistí, kterou bránu protíná úsečka vytyčená stávající pozicí a novou pozicí a pro polygon na druhé straně brány se tyto kroky algoritmu opakují. Je potřeba za běhu ukládat informaci, které polygony byly již testovány, aby nedošlo k zacyklení. Ideální případ je testování na jeden až dva polygony – výchozí polygon a jeden soused. Při zvýšení velikosti kroku avatara náročnost může vzrůstat. Je tu určitá analogie s detekcí kolize pomocí fyzikálního enginu. Neustále však uchováváme informaci o polygonu, kde se avatar nachází, a proto se vždy testují nejbližší polygony jako první.

5.5 Výběr pomocí kliknutí myši

Jednou metodou, jak přistupovat k řešení problému, na který objekt bylo kliknuto kurzorem myši, je metoda sledování paprsku (raytracing). Při úplné implementaci fyzikálního enginu se jedná o triviální úlohu. Je potřeba ale zajistit, aby se pro kontrolu průniku paprskem uvažovala pouze relevantní tělesa. Zejména ta, která jsou uvnitř zorného pole. Toho lze dosáhnout některými optimalizačními postupy zmíněnými v kapitole 3.2 Obecné optimalizační metody.

OpenGL má způsob, jak dosáhnout tohoto cíle jinou cestou. Každému vykreslenému objektu lze přiřadit „jméno“. Nejedná se o jméno v běžném slova smyslu, protože se ukládá jako celočíselný datový typ. Jména se dají i vnořovat a tím lze dosáhnout toho, že nejen že víme, který objekt byl vybrán, ale lze zjistit, která jeho část.

Objekty je potřeba vykreslit v „select“ módu a určit jména. V aplikaci k tomuto režimu vykreslování dochází pouze při zjištění, že bylo stisknuto tlačítko myši, aby nedocházelo k nadbytečným výpočtům. Přejde se tedy do vykreslovacího režimu „select“, scéna se vykreslí i se jmény, ale pouze její malý výřez, který odpovídá pozici myši. Během vykreslování je naplněný „select buffer“, po skončení se přejde do standartního režimu vykreslování, a tím je fáze získávání dat skončena.

Do bufferu se uloží informace o všech objektech, které byly po tu dobu vykresleny do zvoleného výřezu. V dalším kroku je třeba získaná data zpracovat, což znamená pro náš případ získat nejbližší objekt, který byl vybrán.

Select buffer má následující formát:

počet jmen pro první objekt (n)

minimální hloubka objektu ve výřezu (z-minimum)

maximální hloubka objektu ve výřezu (z-maximum)

jméno 1

....

jméno n

Poté následují data pro další objekty. Ty jsou řazeny podle hloubky, tudíž objekt nejbližší kameře a tudíž i ten, po kterém se ptáme, je první v bufferu. Počet jmen je (pokud se jedná o objekt se jmény) vždy roven dvěma. Vyplývá to z topologie vykreslování. První jméno je index objektu GPrototype v seznamu objektu GEnvironment a druhé jméno je index objektu GEntity v seznamu objektu GPrototype. Více o této hierarchii v kapitole 5.8.5. Hloubky uložené v bufferu jsou hodnoty ze z-bufferu vynásobené $2^{32} - 1$ a zaokrouhlené na nejbližší integer.

Pro zjištění přesné polohy bodu v prostoru, kde bylo kliknuto, se používá OpenGL funkce (gluUnProject), která zpětně transformuje pozici ve výřezu a hloubku ze z-bufferu do vektoru souřadnic v prostoru. Další variantou je použít průnik paprsku s nyní už známým objektem. Varianta výběru objektů pracuje s vykreslováním objektů do výřezu.

Pro zanedbání některých detailů objektů, které by mohly nežádoucím způsobem ovlivnit výběr, lze vykreslit v „select“ módu zcela jiný objekt než ten, co je vykreslen ve standardním módu. Protože pouze objekty vykresleny ve standardním módu budou zobrazeny. Toho lze využít i pro zjednodušení vykreslené scény a snížení časových nároků.

5.6 Zobrazení minimapy

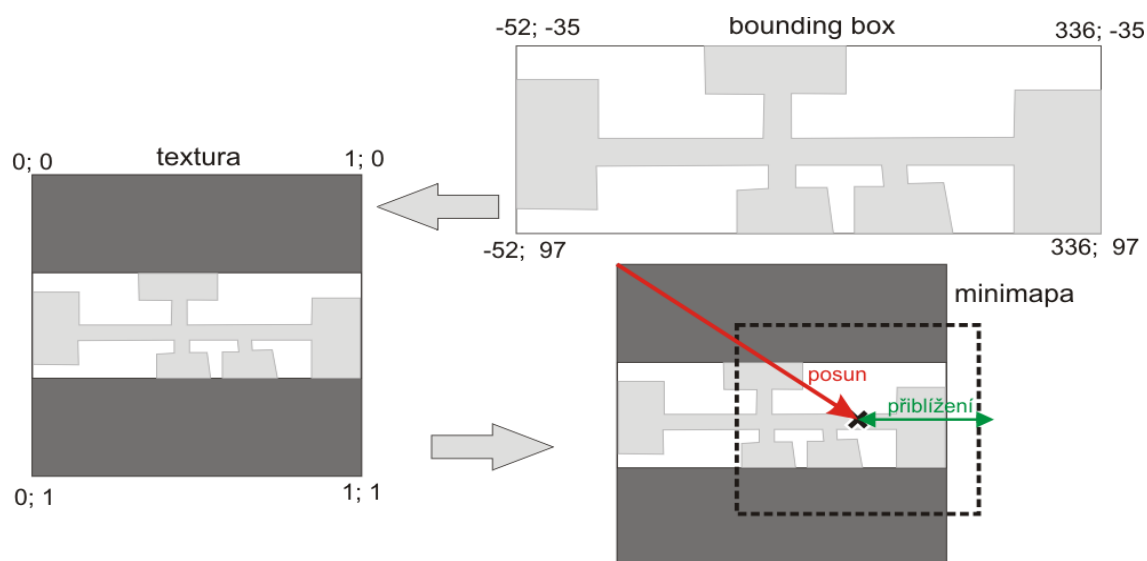
Jako minimapu uvažujeme obraz, který se naskytne z ptačí perspektivy. Minimapa se dá dělit podle toho, zda je ve výřezu zobrazena fixně scéna (co se týče otáčení) a při otáčení avatara se otáčí avatar na minimapě. A nebo naopak, kdy se avatar neotáčí, ale otáčí se scéna.

Jedním, nejjednodušším přístupem, jak zobrazit minimapu, je vytvoření nového viewportu, nastavení kamery a jeho napasování na část hlavního okna. Výhodou je vysoká flexibilita, kamera neustále zabírá aktuální stav scény. Velkou nevýhodou a rovněž důvod, proč nebyl zvolen tento způsob, je fakt, že veškerá data jsou zpracovávána znovu a tudíž se nároky na vykreslení scény mohou až zdvojnásobit (v závislosti na optimalizaci a velikosti minimapy).

Druhým způsobem je danou scénu předkreslit a na místo minimapy umístit už jen obdélník s namapovanou uloženou texturou. Nevýhodou je nízká flexibilita, protože textura je vykreslena pouze na začátku, a tudíž při bližším pohledu na minimapu může ovlivnit estetický dojem relativně nízké rozlišení textury.

Hlavní problém s vykreslením minimapy nastává v případě, kdy se některé části scény překrývají. Příkladem z reálného světa může být hora s jeskyní uvnitř. Pokud jsme vně, na hoře, chceme zobrazit povrch hory. Avšak pokud jsme uvnitř, v jeskyni, chceme zobrazit vnitřek jeskyně. Myšlenka řešení této úlohy tkví v nalezení co možná nejmenšího počtu vzájemně se nepřekrývajících (při průmětu do roviny půdorysu) skupin polygonů z navigačního meshe. Za předpokladu, že jednotlivá patra budov se liší jen velmi málo, se této problematice nevěnovala velká pozornost a za dostatečné řešení se vzalo vykreslení jednoho patra jako minimapa pro všechna ostatní.

Vykreslení minimapy je aplikace textury na připravený obdélník v rohu obrazovky. Aby docházelo k relativnímu pohybu avatara po minimapě (avatar je vystředěný, ale pohybuje se povrch pod ním), je třeba nejdřív pochopit, jak dochází k mapování textury na povrch. V třírozměrném prostředí je konvence vyhrazovat písmena x , y , z pro osy souřadného systému. Pro mapovací složky je konvencí používat označení u , v (w) pro vertikální a horizontální mapovanou souřadnici vrcholu na texturu. Rozměry textury v OpenGL jsou pro účely mapování normalizované tak, že je definovaná v jednotkovém čtverci. Mimo tyto rozměry lze dodefinovat chování textury (opakování, zrcadlení, barva okrajových texelů ...).

Ilustrace 16: Vytvoření minimapy

Na obrázku (Ilustrace 16) je ve třech krocích ukázáno, jak se vytváří a aplikuje minimapa. V horní části obrázku je horní pohled na celé prostředí, které je obalenou obalovým obdélníkem, který je orientovaný souběžně se souřadnicovým systémem (AABB – axis-aligned bounding box).

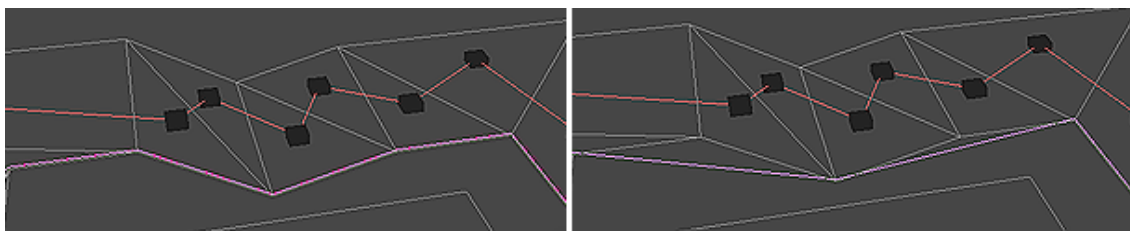
Nastaví se patřičně kamera, vykreslí se scéna do bufferu a odtud se zkopíruje a uloží jako textura (levá část obrázku).

V dolní části obrázku je znázorněna textura a přerušovaný obdelník je již minimapa. Je potřeba vypočítat správné mapování – to se skládá ze dvou složek. První složka je vektor posunutí středu a druhá skalární - přiblížení minimapy. Přiblížení je pevná hodnota získaná z uživatelského vstupu. Je zapotřebí, aby byla větší než nula, aby nedošlo ke zrcadlovému efektu. Pro zjištění složek vektoru posunu je potřeba reálnou pozici avatara normalizovat za pomoci rozměrů původního obalového obdélníku.

5.7 Korekce cesty

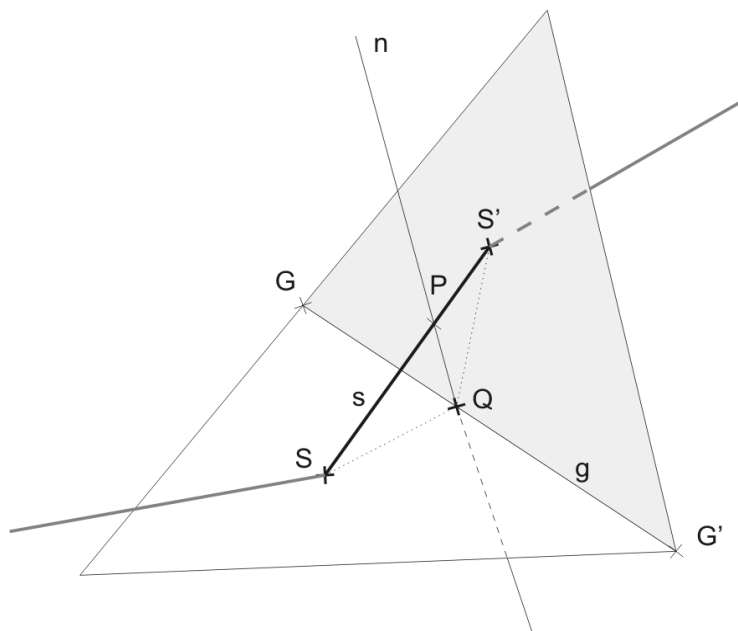
Po provedení Dijkstrova algoritmu a následně funnel algoritmu je cesta již relativně optimální, ale není zaručeno, že je korektní. V případě, že mezi jednotlivými polygony kanálu budou výškové rozdíly, respektive terén kanálu nebude v rovině, je třeba finální cestu upravit tak, aby se jednotlivé její fragmenty nedostávaly pod povrch nebo nevznášely nad ním.

Tato korekce se provádí při přidání dalšího bodu cesty. Při přidávání bodu do cesty se uloží mimo jiné i index brány, ke které bod náleží. Pak se pro všechny brány mezi posledním bodem cesty a aktuálně přidávaným provede korekce. Nekorektní cesta se pomocí roviny definované směrovým vektorem fragmentu cesty, vertikálním vektorem $(0; 1; 0)$ a počátečním bodem fragmentu promítne do konkrétní brány. Pokud se nalezne průsečík této roviny a úsečky (brány), přidá se do nové cesty. Takto se postupuje pro všechny brány v daném úseku. Nakonec se přidá i koncový bod fragmentu.

Ilustrace 17: Korekce cesty

Na obrázku (Ilustrace 17) je názorně poukázáno na význam korekce cesty. Levá část představuje opravenou cestu, pravá pak cestu bez zapnuté korekce. Je evidentní, že původní cesta nekopíruje povrch navigačního meshe. Pro výpočet průsečíku a zjištění, zda-li existuje, se použije Gaussova eliminace. Jak se zjistí matice hodnot a vektor pravé strany je popsáno na následujících řádcích a obrázkem (Ilustrace 18).

Ilustrace 18: Korekce cesty - geometrie

Podle obrázku je evidentní, že je potřeba přidat další bod do křivky cesty. Jedná se o bod Q, který bude přidán mezi body S a S'. Přímka n je určena body P a Q a její směrový vektor je $(0; 1; 0)$ pro náš případ. Přímka g je brána mezi dvěma znázorněnými trojúhelníky.

$$P = S + k \cdot \vec{s} \quad \text{rovnice cesty } s$$

$$P = Q + l \cdot \vec{n} \quad \text{rovnice pomocné přímky } n$$

$$Q = G + m \cdot \vec{g} \quad \text{rovnice brány } g$$

$$S + k \cdot \vec{s} = Q + l \cdot \vec{n} \quad \text{Dosazením rovnice cesty do rovnice pomocné přímky získáváme rovinu, ve které leží obě přímky.}$$

$$S + k \cdot \vec{s} = G + m \cdot \vec{g} + l \cdot \vec{n} \quad \text{Následným dosazením z rovnice brány do rovnice roviny dostaneme už vztah pro náš bod.}$$

$$m \cdot \vec{g} + l \cdot \vec{n} - k \cdot \vec{s} = S - G \quad \text{Po pár úpravách máme rovnici ve správném tvaru.}$$

$$m \cdot g_x + l \cdot n_x - k \cdot s_x = S_x - G_x \quad \text{Při rozepsání na jednotlivé složky podle souřadnic vidíme,}$$

$$m \cdot g_y + l \cdot n_y - k \cdot s_y = S_y - G_y \quad \text{že máme soustavu tří rovnic o třech neznámých, použijeme}$$

$$m \cdot g_z + l \cdot n_z - k \cdot s_z = S_z - G_z \quad \text{Gaussovu eliminaci pro zjištění hodnot koeficientů } k, l, m.$$

Jelikož se nejedná o přímky, ale o úsečky, je potřeba ve finále testovat hodnotu parametru m , jestli je z intervalu $< 0; 1 >$.

5.8 Implementace

V dalších podkapitolách budou představeny některé třídy, některé podrobněji, jiné méně. Nahlédneme do jejich významu pro aplikaci a práce s nimi. Spojnicí mezi Java komponentami, jejich událostmi a obecnou objektovou strukturou nezávislou na komponentách jsou dvě třídy - statická třída *Loader* a třída *CommandMediator*.

5.8.1 CommandMediator

Třída *CommandMediator* ošetřuje hlavní OpenGL události. Jedná se o inicializaci okna, změnu velikosti okna, vstupy z klávesnice, vstupy myši a hlavní vykreslovací funkce. Z tohoto důvodu drží instanci třídy *OpenGLRenderer* a přednastavených hodnot *rychlosti pohybu* a *úhlů pohledu*.

5.8.2 Renderer a OpenGLRenderer

Ve snaze přenést aplikaci na další platformy (jako je třeba Android pro mobilní zařízení) bylo potřeba rozdělit funkční části týkající se vykreslování od zbytku aplikace. To dalo vzniknout

dvěma třídám – *Renderer* a *OpenGLRenderer*. *Renderer* je abstraktní třída a slouží jako předloha tomu, co by měl vykreslovací modul zvládat pro uspokojivý chod aplikace. *OpenGLRenderer* je pak konkrétním odvozením od této třídy. Obsahuje metody pro inicializaci vykreslování, metody pro zahájení vykreslování a ukončení a pro vykreslení objektů implementující rozhraní *Renderable*. Další funkčnost třídy obsahuje počítání počtu snímků za vteřinu, nastavení vykreslované oblasti, správu shader programu, správu textur, vykreslení snímku do textury a další.

5.8.3 Loader

Hlavní spojnici mezi uživatelským rozhraním a obecnou strukturou je statická třída *Loader*. Obsahuje proto metody, které volají formulářové prvky například pro získání seznamu místností, osob nebo dostupných překladů. Název třídy rovněž napovídá, že se bude starat o načítání dat, ať už to jsou data ze serveru nebo lokální soubory. Drží instance třídy *GEnvironment* a index na aktuálně vybranou instanci.

5.8.4 GEnvironment

Třída *GEnvironment* je správce veškerých dat daných pro jednu budovu. Implementuje rozhraní *RenderToTexture*, které slouží jako náhrada anonymních funkcí v prostředí Java. Absence anonymních funkcí v jazyku Java se dá řešit právě pomocí rozhraní. Namísto předávání anonymní funkce se předává objekt implementující dané rozhraní. Obsahuje proměnné - kamera, světla, avatar, úložiště pro prototypy a navigační seznamy. Ve své vykreslovací funkci volá vykreslovací funkce všech svých podřízených objektů. V konstruktoru se provádí většina inicializačních kroků, například načítání dat ze souborů, vytváření objektů nebo inicializace textur.

5.8.5 GPrototype a GEntity

Tyto dvě třídy slouží pro manipulaci s objekty ve scéně a jejich vykreslování. Důvodem, proč k tomuto účelu jsou použity dvě třídy, je úspora paměti. Třída *GPrototype* je zástupcem prototypu (jak její název napovídá) objektu. Nese data jeho geometrie a metody s tímto spojené. Rovněž se stará o entity vytvořené od tohoto prototypu. „Stará“ v tomto kontextu znamená, že obsahuje datový typ pro udržení jejich referencí a metody pro přístup k nim. V podstatě má *GPrototype* na starosti vytváření různých typů grafických objektů a *GEntity* společně s jejím „rodičem“ *GObject* jsou pak třídy, které vytváří konkrétní individuální objekty mající vlastní pozici, otočení a aktuální stav animační sekvence.

Zde je třeba rozlišovat pojmy *sekvence* a *animace*. Animace v rámci této práce bude soubor po sobě jdoucích animačních klíčů. Sekvence je pak soubor po sobě jdoucích animací. Přechod mezi jednotlivými klíči animace je řešen pomocí časově a prostorově lineární interpolace.

5.8.6 Mesh

Mesh v oblasti počítačové grafiky je označení pro trojrozměrnou, síťovou geometrii tělesa. Třída *Mesh* a její objekty se tedy starají o uložení dat geometrie a operace nad nimi. Metoda *FilterByAngle* odebere z *meshe* všechny plochy, jejichž normálový vektor nespadá do tolerance maximální odchylky od zadaného normálového vektoru. Tato funkcionality se používá při generování navigační struktury, aby se odstranily neschůdné plochy. Data jsou uložena *bufferech*. Geometrie se skládá až ze tří základních složek. Jsou to složky – souřadnice bodu (vertex), normálový vektor bodu (normal) a texturovací souřadnice (texCoord). Pro každou tuto složku je vyhrazen jeden buffer. Trojúhelník geometrie je pak uložen ve vlastním bufferu. Hodnoty v tomto bufferu jsou pak indexy bufferu příslušné složky. Jak jsou data uložena znázorňuje následující tabulka (Tabulka 2).

i	Trojúhelník	Typ	Vertex	Typ	Normal	Typ	TexCoord	Typ
0	0	Vertex	65,5	x	0	x	0	s
1	1	Normal	89,75	y	1	y	0,98	t
2	2	TexCoord	21,12	z	0	z	1	s
3	0	Color	145,05	x	1	x	1	t
4	1	Vertex	33,75	y	0	y	0,5	s
5	1	Normal	56,5	z	0	z	0,5	t
6	2	TexCoord	10	x	0,86	x	0,1	s
7	0	Color	13,86	y	0,5	y	0,3	t
8	2	Vertex	44,35	z	0	z	0,45	s
9	0	Normal	35,11	x	0,85	x	0,33	t
10	1	TexCoord	85,24	y	0	y	1	s
11	1	Color	32,15	z	0,52	z	0	t

Tabulka 2: Náhled uložení geometrie

V této ukázce geometrie je znázorněn jeden trojúhelník, který obsahuje všechny tři složky a navíc složku čtvrtou (color), která slouží pouze pro rozšířené znázornění výběru části geometrie. Do bufferu pro trojúhelníky se ukládají pouze indexy bez ohledu na způsob uložení ostatních dat. To znamená, že hodnoty souřadnic prvního vrcholu začínají od indexu 0 (3·0), souřadnice druhého od indexu 3 (3·1) a třetího od indexu 6 (3·2). Aby bylo zřejmé, kolik složek daná geometrie obsahuje, ukládá se tedy i jejich počet do proměnné *indexStride*.

Důležitou metodou pro generování grafu a další práci při výpočtu cesty je metoda *getGate*, která podle indexů zjistí a vrátí společné body dvou trojúhelníků.

V poslední řadě jsou to metody pro rozšíření geometrie o další indexy (třeba zmíněný color index), vygenerování *plochých normálových vektorů* (všechny tři normálové vektory mají stejnou hodnotu) a vygenerování texturovacích souřadnic (metoda *naturalMapping*). Třída *Mesh* může obsahovat instanci třídy *Octree*.

Pro názornost byly zvoleny pro modely budov tři různé textury – jedna pro stěny, po jedné pro strop a podlahu. Rozlišení o který polygon se jedná se využívá jeho normálového vektoru. První uvažovanou variantou, jak umožnit texturování více textur na jeden objekt bylo jejich sdružení do jedné textury a rozlišení nechat na texturovacích souřadnicích. Tento princip se používá například při texturování postav nebo jiných komplexních objektů. Nevýhoda je tohoto přístupu je v tom, že neumožňuje opakování textury (respektive její části). Každý polygon má tedy přiřazenou svou vlastní texturu (jednu ze tří zmíněných). Přiřazování textury při vykreslování je poměrně časově náročnou operací a při přiřazování pro každý polygon zvlášť klesla rychlost vykreslování (FPS) o jeden řád. Kvůli snížení volání těchto funkcí je celá geometrie rozdělena na tři samostatné podle textur.

5.8.7 Octree a OctreeNode

Z kapitoly 3.2 víme, že Octree je hierarchické členění založené na binárním rozdělování prostoru (pro každý rozměr rozdělení na dvě části – tudíž osm částí). Třídy *Octree* a *OctreeNode* se o tento proces starají a rovněž tak i o vykreslování scény v závislosti na ořezových rovinách. Objekt třídy *Octree* obsahuje vždy základní uzel (*OctreeNode*), ten obsahuje až osm dalších uzlů a tak dále. Uzly jsou uloženy v poli svého rodiče vždy na přesných pozicích. Index v poli pak definuje pozici v prostoru. V podstatě se jedná o mapování třech binárních jednotbitových čísel do jednoho tříbitového (000_2 – yxz). Například index 3 (011_2) značí horní, levou, přední pozici (s počátkem na horní, pravé, zadní).

Při zařazování se pro každou část *meshe* zkontroluje, zda její všechny vrcholy leží uvnitř uzlu, pokud ne, přiřadí se k rodičovskému uzlu, pokud ano, pokračuje se rekurentně pro

poduzly. Na konci přiřazování se celý strom projde a v případě, že uzly obsahují méně trojúhelníků, než je požadované kritérium, spojí se s rodičovským uzlem.

Při vykreslování se testují hraniční body uzlu (jeho krychle) oproti ořezovým rovinám. Pokud alespoň jedna ořezová rovina ořízne celý uzel, pak se s daným uzlem dále nepracuje. V opačném případě se pokračuje rekurentně pro poduzly.

V případě vykreslování za pomoci VBO je možné data v bufferech seřadit podle hierarchie octree a minimalizovat tak volání vykreslovacích metod pro případ, že se zjistí, že celý uzel je uvnitř viditelného pole. Pak by došlo pouze k jednomu volání namísto pro každý poduzel zvlášť a rekurzivně dál. Každý uzel v Octree může obsahovat index *display listu* a ve většině případů i obsahuje, čímž dochází k dramatickému urychlení vykreslování (viz 1.1.1 OpenGL a rychlost vykreslování).

5.8.8 Graph, Navigation a Funnel

Následující tři třídy pohání celý proces vyhledávání nejkratší cesty a její následné vyhlazení. Postupy a algoritmy již byly zmíněné v předešlých kapitolách (kapitoly 2.4.3, 2.5 a 5.7). Zde si představíme jejich strukturu a důležité datové konstrukty, které využívají. *Graph* společně s třídou *GNode* a *GEdge* reprezentují graf (z teorie grafů ovšem). *GNode* reprezentuje uzel a *GEdge* hranu. Metoda *Path* třídy *Graph* vypočítává nejkratší cestu v grafu. Metoda *RealDistance* vypočítává euklidovskou vzdálenost mezi dvěma uzly v grafu a slouží pro ohodnocení hran.

Třída *Navigation* je odvozena od třídy *GGraph* a metodou *CalculatePath* zaštiťuje celý navigační modul. Mimo zmíněné metody má třída *Navigation* další dvě podstatné metody. První, *MakeNaviMesh* filtruje mesh pomocí dříve zmíněné metody *FilterByAngle*. Metoda *MakeGraph* vygeneruje graf z navigačního meshe pomocí *HasGate*, jak již bylo předesláno.

V této metodě se mimo jiné kontroluje překrývání dvou sousedních částí navigačního meshe v rovině půdorysu. Hrana, která by pak v grafu odpovídala spojení těchto dvou částí, je zahozena. Při ponechání docházelo při výpočtu funnel algoritmu k nežádoucímu jevu prohození logiky pravé a levé strany. Ve výpočtu se tak uvažovala možnost „chodit hlavou dolů“.

A konečně třída *Funnel* společně s třídou *Deque* jsou prostředníky k aplikaci *funnel* algoritmu. Třída *Deque* je implemetací obousměrné fronty. Jedná se o obousměrný spojový seznam. Každá položka seznamu obsahuje odkaz na předcházející a následující položku. Třída navíc obsahuje metody pro přímý přístup ke kontrétnímu n-tému prvku zleva či zprava a další metody pro vyjmutí (např. *PopLeft*) posledního prvku a vložení posledního prvku (*PushLeft*).

Třída *Funnel* obsahuje dvě metody pro přidávání vrcholů na příslušné konce funnelu. Jsou to metody *AddPointLeft* a *AddPointRight*. Obě metody v rámci své funkcionality volají metodu *FixedAddPath*, která přidá korektní fragmenty cesty (viz kapitola 2.5 Funnel algoritmus). Čtvrtá metoda *ProcessFunnel* prochází přes části kanálu a pro jednotlivé brány volá buďto metodu *AddPointLeft* nebo *AddPointRight*. Na konci provede dodatečné přidání do cesty.

5.8.9 Ostatní třídy

V poslední řadě budou krátce představeny nezmíněné třídy s popisem jejich významu. Třída *GCamera* reprezentuje kameru. Z pohledu OpenGL, vykreslování a transformací není rozhodující, zda se provede transformace na kameru nebo inverzní transformace na vše ostatní. Z praktického hlediska je jedno, jestli se kamera přiblíží ke scéně nebo scéna ke kameře. Výsledný obraz bude stejný v obou případech. To je i důvod, proč při aplikaci pozice kamery při vykreslování v *OpenGLRenderer*, jsou hodnoty vynásobené -1. *GCamera* obsahuje parametry specifické pro kameru jako jsou *úhel zorného pole* (FoV) nebo *poměr stran*.

GLight je elementární třída. Společně s *GCamera* jsou obě odvozené od *GObject* a tudíž animovatelné. Třída *ObjMeshLoader* se týká načítání ze souborů s příponou „obj“. Jedná se o textový formát od Wavefront Technologies zmíněný již v předešlé kapitole (4.2 OBJ formát).

Statická třída *Math3D* obstarává obecné matematické výpočty pro dvojrozměrný a třírozměrný prostor. Obsahuje podstatnou metodu pro navigační algoritmy *ClockWiseVectors2d*, která vezme pouze „výškovou“ složku vektorového součinu a určí, jestli vstupní vektory jsou pravotočivé nebo levotočivé.

6 Závěr

Cílem práce bylo vytvořit aplikaci, která by řešila vyhledávání nejkratší cesty v reálném modelu. V rámci této práce byla nastíněna teorie potřebná pro vývoj aplikace ve třírozměrném prostoru a pro práci s grafovými algoritmy. Pro formát vstupního souboru byl zvolen textový soubor OBJ, který díky tomu, že je právě textový, je přehlednější a práce s jeho daty transparentnější.

Jako forma reprezentace navigačního prostředí byl zvolen navigační mesh, který je ze zmíněných přístupů nejobecnější a nejflexibilnější. Co se týče algoritmu, byl použit všeobecně známý Dijkstrův algoritmus společně s ne tak známým funnel algoritmem, který vylepšil celkový dojem z výsledné cesty, která tak působí daleko přirozeněji. Poté byla provedena

korekce cesty, aby nedocházelo k navigačním artefaktům. Ačkoliv je známá i varianta zmíněného funnel algoritmu, která uvažuje i nenulovou šířku bota, bylo by toto rozšíření součástí až další práce.

Klientská aplikace pracuje ve dvou režimech. První je určený pro vyhledávání a druhý pro úpravu navigačních dat. O komunikaci přes internet se stará modul v klientské aplikaci a jednoduché serverové skripty v jazyku PHP, které získávají potřebné údaje ze systému STAG. Vývoj klientské části probíhal v jazyku Java a grafickém rozhraní OpenGL. U obou platí, že jsou jednoduše přenositelné na většinu rozšířených platform. V úvahu připadá vytvoření příjemnějšího a přitažlivějšího uživatelského rozhraní právě pomocí OpenGL.

Aplikace byla testována na modelu budovy C Technické univerzity v Liberci. Nebyly zjištěny žádné větší prodlevy při vykreslování a vyhledávání trasy.

V rámci práce byly představeny některé metody, jak aplikaci, jako je tato, optimalizovat. Implementováno bylo hierarchické vykreslování pomocí oktetových stromů (octree). Implementaci ostatních metod bude nutno při dalším vývoji zvážit, protože ne všechny z nich jsou nezbytně nutné a ne všechny se hodí pro aplikaci tohoto typu. Ať už se jedná o flexibilitu prostředí nebo optimalizaci objemu vykreslované masy. Ideálním použitím této aplikace a dalším směrem, kam by se mohl vývoj ubírat, je platforma mobilních telefonů, protože tímto směrem směřují poslední trendy.

Seznam použité literatury

Demel J. : *Grafy a jejich aplikace*, Academia, 2002, ISBN 80-200-0990-6

Smed, J., Hakonnen H. : *Algorithms and Networking for Computer Games*, Wiley, 2006,
ISBN 978-0470018125

Lighthouse3D - Picking tutorial [online], [cit. 2011-10-22],

URL : <<http://www.lighthouse3d.com/opengl/picking/>>

Pelikán, J. : *3D počítačová grafika na PC* [online], 2010 [cit. 2011-11-05],

URL : <cgg.mff.cuni.cz/~pepca/lectures/pdf/Grafika2003.pdf>

Demyen, D. J. : *Efficient Triangulation-Based Pathfinding* [online], 2007 [cit. 2012-02-13],

URL : <http://skatgame.net/mburo/ps/thesis_demyen_2006.pdf>

Khronos Group : *OpenGL FAQ / 15 Transparency, Translucency, and Blending* [online], c1997

[cit. 2012-05-01],

URL : <<http://www.opengl.org/archives/resources/faq/technical/transparency.htm>>

Strachota, P. : *Mapování textur* [online], poslední revize 28.4.2010 [cit. 2011-10-30],

URL : <http://saint-paul.fjfi.cvut.cz/base/public-filesystem/admin-upload/POGR/POGR2/11.mapovani_textur.pdf>

Khronos Group : *OpenGL 2.1 Reference Pages* [online], c1997 [cit. 2012-05-01],

URL : <<http://www.opengl.org/sdk/docs/man/>>

Tišnovský, P. : *Seriál Grafická knihovna OpenGL* [online], 2003-2004 [cit. 2011-05-13],

URL : <<http://www.root.cz/serialy/graficka-knihovna-opengl/>>

Murray, J. D. , Van Ryper, W. : *Encyclopedia of Graphics File Formats*, O'Reilly Media, 1996,
ISBN 1-56592-161-5

Wróblewski, P.: *Algoritmy, datové struktury a programovací techniky*, Computer Press, 2004,
ISBN 80-251-0343-9

W3C : *Schéma*, c2010 [cit. 2012-04-16],

URL : <<http://www.w3.org/standards/xml/schema>>

Java.com : *Learn About Java Technology* [online], 2010 [cit. 2012-05-02],

URL : <<http://www.java.com/en/about/>>

STAG : *Webové služby nad IS/STAG* [online], 2012 [cit. 2012-12-17],

URL : <<https://stag-ws.tul.cz/ws/help>>

Seznam příloh

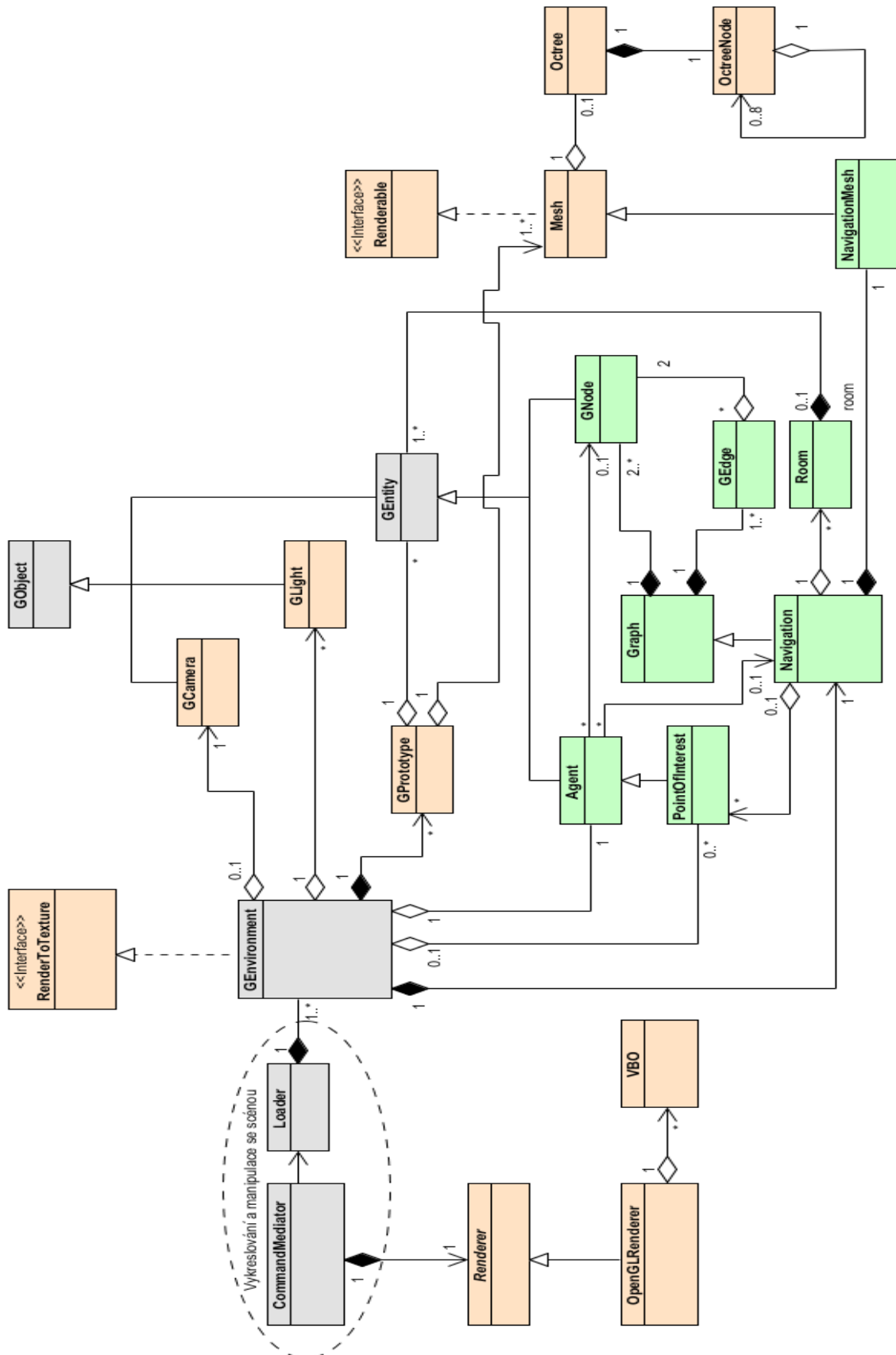
Příloha A – Doménový model..... 51

Příloha B – Specifikace testovací sestavy..... 52

Příloha C – CD příloha

- Aplikace FindMe
 - výsledná aplikace
 - zdrojové kódy
 - server-side skripty
- Videoukázka

Příloha A – Doménový model

Příloha B – Specifikace testovací sestavy

Lenovo N500

Operační paměť	2GB, DDR2, 667 Mhz
Procesor	Intel Pentium Dual-Core T3400 (2.16GHz), 667MHz FSB, 1MB L2 cache
Operační systém	Windows 7 Ultimate 32bit
Vývojové prostředí	NetBeans IDE 7.0.1